

DAJMO MLADIM ZAGON

Mladinsko delo in pomen mladinske politike Evropske unije

Program MLADINA

DAJMO MLADIM ZAGON

Mladinsko delo in pomen mladinske politike Evropske unije

1. KNJIŽICI NA POT	5
2. MLADOST IN MLADINA	7
Mladinska kultura	8
3. ZGODOVINA, MLADINA IN POJAV MLADINSKEGA DELA	9
Destrukcija mladine in individualizacija mladosti	12
Mladi v Sloveniji	15
Še malo statistike	16
4. MLADINSKO DELO	17
5. POLITIKA EVROPSKE UNIJE NA PODROČJU MLADINE	20
Okviri za aktualno evropsko politiko na področju mladine	20
Mladi v akciji	21
Glavne značilnosti programa MLADI V AKCIJI	22
Pet glavnih ciljev	22
Pet področji dejavnosti (5 akcij)	23
6. DRŽAVLJANSTVO	24
Sodobno državljanstvo	25
Evropsko državljanstvo in program MLADI V AKCIJI v Sloveniji	25
7. PARTICIPACIJA	26
Razvoj participacije	27
Mladi in participacija	28
Participacija in program MLADI V AKCIJI v Sloveniji	29
8. KAKO NAPREJ	30
VIRI IN LITERATURA	31

Projekti mladinskih pobud predstavljajo možnost tako zaključujočega se programa MLADINA kot tudi prihajajočega programa MLADI V AKCIJI (2007–2013). Za to možnost radi rečemo, da je edina akcija, ki ne zahteva partnerstva preko meja, čeprav ga ne izključuje. Novi program predvideva že več možnosti.

Od projektov mladinskih pobud veliko pričakujemo. Združevali naj bi skupine mladih, ki želijo s svojim dejavnim pristopom prispevati odgovore na lastne potrebe in potrebe lokalne skupnosti, v kateri živijo. Njihovo izvajanje naj bi temeljilo na prostovoljnem udejstvovanju sodelujočih. Novost predstavlja zahteva o načrtovanju končnih ciljev (vzgojnih in materialnih) in njihova umeščenost v lokalni prostor. Mladi naj jasno izrazijo učne cilje, ki so del projekta, ki ga želijo izvesti. Kljub svoji lokalnosti naj bi vsebina projekta vključevala tudi evropsko dimenzijo, kar naj bi z drugimi besedami bila utemeljitev vsebine in pričakovanih rezultatov projekta v kontekstu Evropske skupnosti. Seveda, se pričakuje, da so projekti inovativni tako v lokalnem kot tudi širšem okolju.

Ti projekti so lahko samostojna enota ali pa predstavljajo nadaljevanje dela znotraj programa v okviru dejavnosti mladinske izmenjave¹. Skupina mladih lahko začne na lokalni ravni, uresniči svoj projekt ter se po zaključku projekta mladinske pobude sooči s podobno skupino mladih, ki deluje na enakem vsebinskem področju iz druge države. Projekti mladinskih pobud so lahko tudi posledica izvedenega projekta mladinske izmenjave, kjer se je rodila ideja za projekt mladinske pobude in s katerim želi skupina mladih izkušnje med mladinsko izmenjavo nadgraditi v dlje časa trajajoč projekt v njihovem lokalnem okolju.

Projekt mladinske pobude predstavlja možnost tudi za mlade, ki se organizirajo kot neformalna skupina. Program to predvideva ter omogoča, da prošnjo predloži fizična oseba v imenu celotne skupine, ki tudi sklene pogodbo o uporabi dotacije. Seveda prošnje, ki bi jih predložila društva, zasebni zavodi in drugi akterji s pravno subjektiviteto, niso izključene, vendar se ob takšnih prošnjah vedno zastavlja vprašanje, če ne gre za redno delovanje takega akterja. Novi program tudi jasno izključuje možnost javnih zavodov in drugih javnih teles, da se pojavljajo kot prijavitelji v tej podakciji.

Projekt mladinske pobude je idealen za dejavnosti, ki so izraz družbene angažiranosti mladih. Pri tem ni nujno, da gre za velike projekte, ki zahtevajo veliko sredstev in časa. Ekološko ozaveščena skupina lahko pripravi lokalno akcijo osveščanja prebivalstva o nujnosti zaščite vodnih virov. Konkretni izraz takšne akcije bo postavljena fotografska razstava divjih odlagališč, razdeljevanje posebej v ta namen izdelane priložnostne publikacije, okrogla miza z županom in mladimi o načrtih občine pri varovanju okolja itd. Druga skupina si lahko postavi vprašanje sobivanja različnih skupin v njihovi občini, tretja ugotavlja pomanjkanje sodelovanja, predvsem pa nezadostno informiranost mladih z dogajanjem pri upravljanju občine, ter v sodelovanju z občinskimi službami izdela informacijske kanale za obveščanje mladih o vseh najpomembnejših dogodkih v občini ipd.

Družbena angažiranost mladih in njihovo sodelovanje v sistemih reprezentativne demokracije je pomembno področje prihajajočega programa Evropske unije na področju mladine. Mladinski demokratični projekti naj bi poleg ukrepov, ki naj bi jih sprejele nacionalne in lokalne oblasti na tem področju, omogočili dodaten zagon za politično participacijo mladih v družbi. K temu jih zavezujejo skupni cilji na področju participacije, ki jih je sprejel Svet Evropske unije.

Toda za mladinsko delo ni pomemben samo rezultat neke aktivnosti. Mladost je verjetno tisto življenjsko obdobje, ki ga najbolj karakterizira učenje za vse vloge, ki naj bi jih v življenju sprejel odrasel posameznik. Zato je pomemben element mladinskega dela njegova vzgojno-učna vrednost.

Novi program Evropske skupnosti na področju mladine postavlja še bolj v ospredje edukativno plat projektov, ki so lahko deležni podpore iz programa. Umeščanje v prostor neformalnega učenja zahteva, da skupina sodelujočih mladih v svojem projektu združi dvojnost realizacije ciljev, in sicer na eni strani za realizacijo materialnih rezultatov projekta (na primer postavitev fotografske razstave),

¹ Več v publikaciji Varnost in zaščita otrok in mladostnikov pri izvajanju projektov mladinskih izmenjav, Movit, 2006.

na drugi strani pa za krepitev lastnih kompetenc. Umestitev v prostor neformalnega učenja zahteva tudi predhodno določitev kompetenc, ki naj bi jih razvili ali okrepli s sodelovanjem v projektu, zahteva analizo doseženega, torej preverjanja razvoja teh kompetenc. Delovne metode in pristopi realizacije tako ne zasledujejo samo učinkovitosti doseganja materialnih rezultatov, ampak tudi zadovoljivost "učnega" (v neformalnem smislu) procesa. Za nameček pa je določeno tudi polje, kjer naj bi mladinsko delo dosegalo največ edukativnih učinkov. Gre za polje osmih kompetenc², kot jih določa priporočilo ključnih kompetenc za vseživljensko učenje.

Tukaj nastopa izziv za razvoj mladinskega dela v Sloveniji. Program MLADI V AKCIJI ponuja priložnost, da se okrepi vloga prostora mladinskega dela kot prostora neformalnega in priložnostnega učenja, v katerem vloga učenca prehaja v vlogo učitelja in obratno. Toda to je le dodatna možnost, ki bo imela smisel le, če bodo tudi državni organi in organi lokalnih skupnosti sprejeli ustrezne ukrepe, ki bodo zajeli dosti več mladih kot jih lahko program MLADI V AKCIJI. Morda bo ta izziv prinesel tudi večje razlikovanje med ponudbo aktivnosti za mlade ter aktivnostim mladih z namenom neformalnega učenja. Še vedno pa ostaja ključno vprašanje, ki se zastavlja: Kako motivirati mlade, še zlasti tiste, ki najmanj pozornosti posvečajo razvoju lastnih kompetenc in imajo posledično manj možnosti za zaposlitev? Del odgovora je zagotovo v spoznanju vseh nas, da je vsakdo prvenstveno odgovoren za svoj položaj in za svoja dejanja.

Prihajajoči program MLADI V AKCIJI predvideva tudi razvoj mreže svetovalcev za mladinske pobude. Njihova vloga bo še posebej pomembna ravno pri načrtovanju pričakovanih edukativnih učinkov ter za podporo udeležencem projekta pri doseganju edukativnih učinkov in vrednotenju doseženega. Vloga svetovalcev in svetovalk pa ne bo lahka, saj bo treba loviti ravnotežje med usmerjenjem skupine – po možnosti tako, da skupina niti ne bo čutila usmerjanja – ter prepuščanjem skupini, da prevzeme polno odgovornost za izvedbo projekta. V bistvu bo svetovalec zunanja podpora, za katero se bo morala odločiti sama skupina, ki bo del dotacije lahko porabila tudi za plačilo "storitev" svetovalca.

Svetovalci bodo morali dobro poznati mladinske pobude kot jih predvideva program MLADI V AKCIJI. Toda pogoj je tudi, da imajo izkušnje z mladinskim delom kot edukativnim procesom ter da poznajo nekatere predpostavke mladinskega dela. Vendar mladinsko delo ni enovito polje. Razlikuje se od države do države in celo znotraj ene same države. Med urbanimi in ruralnimi področji, med tistimi z veliko možnostmi in tistimi z manj priložnostmi. Vse, kar koristi mlademu človeku, da razvije čim več svojih potencialov zato, da bo čim bolje izkoristil priložnosti v življenju, je bistvo mladinskega dela.

Prostočasne dejavnosti, v katerih so mladi postavljeni v vlogo uporabnika oziroma konzumenta programov, ki so pripravljeni za mlade, same po sebi niso napačne, a kot take še ne pomenijo mladinskega dela. Razumemo jih lahko kot predprostor mladinskega dela. Za kvalitetno mladinsko delo velja le tisto, ki je sposobno pritegniti čim več mladih.

Cilji mladinskega dela so vedno definirani s strani potreb družbe in časa. Načini doseganja ciljev danes zahtevajo čim večji vpliv mladih. Mladinsko delo združuje v sebi proces in cilj, pri čemer se proces že šteje kot eden izmed pomembnih rezultatov. Ali kot je zapisal znani slovenski alpinist 20. stoletja Nejc Zaplotnik: »Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel, kdor pa najde pot, bo cilj vedno nosil v sebi.« Misel nam kaže filozofijo dejavnega, iščočega človeka in filozofijo dejavnega življenja, ki jo zlahka zagovarjamo tudi v mladinskem delu.

Publikacija, ki je pred vami, naj bo vzpodbuda za razmislek vsakega izmed nas o mladinskem delu ter o njegovi zmožnosti prispevka k integraciji vedno novih generacij v življenje odgovornega posameznika v dinamiko demokratičnih družb. Publikacija podaja kratek zgodovinski pregled razvoja tega področja v evropskem merilu, vsebinske poudarke nekaterih tem, ki so pomembne za mladinsko delo, in tudi sedanje pravne in institucionalne okvire sodelovanja na področju mladine v Evropski uniji.

² Več v publikaciji Ključne kompetence za vseživljensko učenje, Movit, 2006.

2

MLADOST IN MLADINA

Mladost enostavno označujemo kot prehod od otroštva k odraslosti. To je prehod od nižje k višji fazi življenjskega kroga. Vendar je tako definiranje mladosti preveč enostavno, če želimo zajeti vse njene značilnosti v modernih družbah. Za začetek pogledajmo, kakšne vrste prehodov zajema obdobje mladosti (Ule, 1994):

- prehod od fluidne in disperzne zavesti posameznika k zgrajeni samopodobi o sebi in svojem mestu v družbi;
- prehod od razmeroma omejenega spektra socialnih vlog otroka in mladostnika h kompleksnim in celostnim socialnim vlogam odraslega človeka;
- prehod od šolskih dejavnosti in pretežno porabniško in prostočasno usmerjenih dejavnosti k svetu dela in zaposlitve;
- prehod od ekonomske odvisnosti od drugih k ekonomski neodvisnosti in samoodgovornosti;
- prehod od pretežnega sprejemanja znanja in informacij k njihovi uporabi;
- prehod od pravno in politično nekompetentne osebe k politični polnoletnosti in pravno odgovorni osebi.

Namen te knjižice ni podati ali iskati idealne, splošne definicije mladosti. Nemški pedagog H. Kreuz celo pravi, da taka definicija ne obstaja, ker je končno prepoznavanje statusa odraslega človeka odvisno od odločitve, kaj odraslost pomeni. Ta pa zajema različne elemente in dosežke, ki so za doseganje odraslosti nujni, ne pa zadostni, ker je odločilno, kako odrasli presojujejo te dosežke. Mladost se tako meri z "zrelostjo" posameznika, kar pomeni, da so dejanja, motivi in razmišljanje mladostnika bližje pričakovanjem odraslih. Drugače rečeno: mladostnik postaja neodvisen od avtoritet iz otroštva, kar lahko dokaže le pred temi avtoritetami (starši, vzgojitelji ipd). Pričakovanja odraslih ali stopnja zrelosti pa zajema kriterije, kot so na primer: konec šolanja, zakonska zveza, osnovanje družine, ekonomska neodvisnost, redna zaposlitev, kompetentnost v javnosti itd.

Mladost tako pomeni, da so mladi bolj neodvisni kot otroci, a še vedno odvisni od avtoritet. Velik pomen pri tem ima šolanje kot zahteva modernih družb. Tako se mladost opredeljuje tudi kot **podaljšano otroštvo ali socialno otroštvo**. Zgodovinsko-sociološko gledano mladost tako nastaja kot sociološki fenomen, ki se je oblikoval skupaj z institucijo obveznega šolanja otrok in vse večjim podaljševanjem tega šolanja.

Kakšna je vloga mladosti in kakšen je status mladine danes, bomo bolje spoznali v naslednjih poglavjih. Nekateri strokovnjaki celo menijo, da mladina postaja nov socialni razred, kar je vezano predvsem na ekonomske in tržne zakonitosti. Napačna je misel, da so v vseh družbah in kulturah živeli mladi ljudje in da je mladost naravno obdobje med otroštvom in odraslostjo. Arhaične družbe in kulture mladosti ne poznajo. V takih kulturah je prestop otroka v odraslost še vedno iniciacijski obred. Nekatere značilnosti mladosti je odkril stari vek (antična Grčija, Rim). Srednjeveška družba kmečkega in mestnega izvora ni poznala mladosti, z izjemo plemstva ter mestnih držav. Mladost, kot jo poznamo danes, se razvije z vzponom meščanske družbe, ki jo skozi čas posploši na vse nacionalne sloje odraščajočih ljudi (Ule, 1988).

Oblikovanje mladine ni bil homogen proces, različni družbeni sloji in različne družbe niso skupaj odkrivali mladosti, pač pa se je ta oblikovala s pojavom prostega časa in ekonomskimi dobrinami. Mladi so ob začetku oblikovanja meščanskih družb v zgodnjem 19. stoletju doživljali skupno generacijsko izkustvo, katerega vzrok je bila industrijska revolucija in meščanske revolucije, ki so ji sledile. V to ne moremo vključiti delavskega razreda in tako tudi ne moremo govoriti o takratni delavski mladini.

Zadnji korak pri oblikovanju mladine je storila sodobna industrijska družba z množično mladinsko potrošnjo. Tako lahko danes govorimo o svetovnem pojavu mladine kot posebne generacijske skupine (enote), predvsem šolajoče se mladine, ki pozna zelo univerzalen blagovni trg in univerzalno množično kulturo z razvidnimi skupnimi ideali, modnimi trendi, idoli, vrednotami itd.

Mladinska kultura

Mladinska kultura naj bi predstavljala komercialno dostopno in nezahtevno vsakdanjo zabavo večine mladih vseh družbenih slojev. Zaradi nehomogenosti mladine v sodobnem svetu ter razlik med različnimi tokovi mladinske kulture je bolj utemeljeno govoriti o mladinskih kulturah kot o določeni homogeni in vseobsežni mladinski kulturi.

Že uporaba termina "mladinska kultura" predpostavlja majhno kulturno revolucijo, namreč odmik od dobro definiranih ter na visoke ideale in visoke kulturne dosežke oprtih socialnih in vrednostnih sistemov k vsakdanjemu dogajanju, k načinu življenja. Zato je najbrž bolj utemeljeno govoriti o mladinskih kulturnih in življenjskih stilih kot o izgrajenih sistemih vrednot in kulturnih dobrin. Mladinska kultura kot skupek specifičnih življenjskih orientacij mladih vsebuje tudi zavezujoča sporočila, zlasti glede novosti in sprememb, ki so na "dnevnem redu", na primer spremembe na rokovski sceni in vrednosti posameznih simbolov. Kultura je postala vsakdanja, popularna, mnogoznačna. Mladinska kultura je tako postala institucija socialne regulacije življenjskega poteka mladostnikov. Kot vrstniška kultura postavlja in utrjuje socialne in kulturne povezave med mladimi.

Subkultura se največkrat omenja v povezavi z mladinskimi kulturami delavskega razreda, nižjih družbenih slojev in marginalnih skupin. Uporablja se tudi izraz kontrakultura, ki naj bi zajemala gibanja mladih iz srednjih slojev, ki so se upirala dominantni meščanski kulturi, porabništvu, naivni veri v napredek, tehnologijo in razumnost trga. V realnosti se vse troje križa.

Omenimo še javne skupinske stile, ki dvignejo gibanja nad lokalne vrstniške skupine, jih posplošijo na vse generacije, obenem pa zagotavljajo mladim avtonomnost njihovega sveta. Ti javni stili presegajo nacionalne, slojne in razredne ter generacijske meje, ker si jih včasih prilastijo tudi generacije odraslih. Govor o "skupinskih stilih" pa pomeni, da ne gre za posamezne skupine mladih in njihovo vedenje, temveč za vzorce vedenja, imidža, govora, ki si jih lahko prilastijo medsebojno zelo različne skupine mladih. Komunikacijski pretoki, ki omogočajo takšne prenose in posplošitve, so največkrat avdiovizualni mediji, zlasti specifični mladinski mediji in mladinski trg (Ule, 1994).

3.

ZGODOVINA, MLADINA IN POJAV MLADINSKEGA DELA

Zgodovinski pogled omogoča razumevanje mladinskega dela, saj podaja temeljna izhodišča, ki so oblikovala mladinsko delo kot ga poznamo danes, kljub zelo široki paleti aktivnosti, ki jih vključuje.

Specializacija in funkcionalizacija modernih družb sta povzročili, da se je prvotno otroštvo, kjer je vzgojno in izobraževalno delovala skoraj samo izključno družina, raztegnilo daleč čez zaključek biološkega dozorevanja. Odgovor na oblikovanje mladine kot specifične družbene skupine se kaže tudi v različnih oblikah, organiziranih izven institucionalnih šolskih mladinskih aktivnosti, ki so v zadnjih dvestotih letih poleg družine ter šole predstavljale obliko zagotavljanja blaginje mladih.

V zgodovinski raziskavi o mladini kot strukturirani generacijski enoti se je ukvarjal John R. Gillis (1999), ki je zbral podatke o raznih oblikah združevanja, organiziranja in delovanja mladih v Evropi v zadnjih dveh stoletjih. Mladost kot samostojno pojmovno življenjsko obdobje, s tem pa mladina kot samostojna družbena skupina v sodobnem smislu, vznikne šele v industrijski družbi. Med glavnimi dejavniki je bilo obvezno šolanje, ki je zamaknilo dostop do dela (Gillis, 1999: 17). Na šolanje so posredno ali neposredno vezane prve dokumentirane sodobne oblike združevanja mladih, ki bi jih že lahko označili kot svojevrstne subkulture. To so bile znane bratovščine, od tistih, organiziranih na šolah in med študenti, do tistih med obrtniškimi vajenci (Gillis, 1999: 34–47). Avtor meni, da je delavski razred razvil svojo posebno mladinsko kulturo, ki je bila organizirana okoli urbanih krajevnih tolp, višji in srednji razred pa sta razvila lastne ekskluzivne oblike, vključno z bohemstvom in modernim študentskim gibanjem (Gillis, 1999: 49).

V Veliki Britaniji lahko odgovor na potrebe delavskega razreda iščemo v prvih organiziranih oblikah dela z mladimi, pri čemer pa še ne moremo govoriti o mladinskem delu. To so bile posebne šole³. Že konec 18. stoletja so se oblikovale prve tako imenovane nedeljske šole (Sunday Schools). Njihov utemeljitelj je bil Robert Rilkes (1735-1811), urednik in založnik lokalnega časopisa. Delovale so v okviru lokalnih cerkvenih puritanskih in evangeličanskih skupnosti; vsebine so bile vezane na branje Svetega pisma, računanje in osnovne veščine, potrebne v vsakdanjem življenju.

Na drugi strani so se za najbolj revne oblikovale t. i. šole za revne (Ragged Schools). Te so zajele tiste otroke in mlade, ki se niso mogli vključevati v nedeljske šole. Učitelji, ki so prihajali iz vrst delavcev, so organizirali učenje v najbolj revnih četrtih. V ta namen so uporabljali urejene staje, podstrešja, oboke nad železniškimi progami ter mlade učili osnovnih veščin branja, pisanja, računanja in vsebin Svetega pisma. Leta 1844 je bila pod vodstvom Lorda Shaftesburyja ustanovljena unija, ki je pripomogla k razvoju teh šol. K popularizaciji šol za revne je pripomoglo v tistem času zelo popularno literarno delo Charlesa Dickensa (Oliver Twist) in podobna literatura.

Velik pomen pri delu z mladimi v Veliki Britaniji so imeli v 19. stoletju tudi katoliški in anglikanski duhovniki. Že leta 1844 je bila ustanovljena organizacija, ki jo lahko označimo za prvo mladinsko organizacijo v današnjem pomenu besede. To je bila YMCA – Young Men's Christian Association. Koncem 19. stoletja so nastajali različni novi klubi, namenjeni ločeno fantom in dekletom.

Bohemstvo srednjega in višjega razreda, ki ga omenja Gillis, lahko zasledimo pri pariški mladini iz tridesetih let 19. stoletja v obliki navdušenja nad nenavadnimi stili oblačenja, surovega vedenja in čudnega jezika, ki označuje njihove vrstnike tudi danes. Bohemstvo je bilo rezultat ogromne sposobnosti Pariza, da je privabil mladino iz provinc. V Parizu so bili kot študentje neodvisni, živeli so kot tujci znotraj delavskih naselij, nenadzorovani od učiteljev in nezaželeni od oblasti. Delavna mesta za intelektualne poklice so do tridesetih let 19. stoletja v Parizu postala prenatrpana in tako so predvsem mladi moški posedali po kavarnah in niso imeli boljšega dela, kot da so listali po časopisih, govorili o politiki in obrekovali. Balzac jih je opisal: "Nekateri so bili bogati, drugi revni, vsi enako nekoristni (...), ker niso z ničemer sprostili svoje energije, so se podali ne samo v novinarstvo in zarotništvo, literaturo in umetnost, ampak tudi v največje ekscese in razuzdanost" (Gillis, 1999). Vendar pa je bil Pariz med evropskimi prestolnicami nekaj posebnega in je razvil novo mladinsko

³ Šola v tem pomenu ne pomeni javno priznane organizacijske oblike, ampak šolo v smislu učenja in pridobivanja veščin in znanja, organizirano v zasebni sferi. Javne šole v Veliki Britaniji so bile ustanovljene leta 1870 z zakonom o izobraževanju (Education Act).

kulturo. V ostalih evropskih mestih, celo v industrializirani Angliji, so se tradicije obdržale vse do sredine 19. stoletja (Gillis, 1999: 102–104).

V desetletjih po meščanskih revolucijah 1848 se velika zveza mladine med delavsko in študentsko mladino ni udejanila. Nista se poenotili v skupni politični akciji – v razumevanju pomena bratovščine. Za delavce je pojem začel predstavljati bratstvo ne celega človeštva, temveč solidarnost njihovega razreda proti kapitalističnim meščanom. Tako so se družbene in politične spremembe okrepile in niso zmanjšale družbenih delitev.

V severnem delu današnje Italije v Piemontu je imel v času pred letom 1848 pri vzgojnem delu s populacijo otrok in mladih iz revnih Torinskih delavskih četrti velik pomen sv. Janez Bosko (Don Bosco – katoliški duhovnik in pedagog). To je bil čas industrijskega napredka in množičnega priseljevanja s podeželja. Otroke in mlade z ulic je vključeval v različne aktivnosti. Velja za utemeljitelja vzgojnega načina, znanega pod imenom preventivni sistem, ki temelji na razumu, veri in ljubeznivosti.

Neuspele revolucije 19. stoletja označujejo preobrat v politični zgodovini mladine. Končalo se je prvo evropsko obdobje študentskih nemirov, na drugi strani pa so mladi znotraj delavskih gibanj izgubili svojo neodvisno vlogo. Mladina ni dobila javne vloge vse do leta 1900, a takrat v novih oblikah in z novimi ideali. Radikalne tradicije in bohemstvo so preživeli, da bi se obnovili v mladinskih socialističnih gibanjih in v umetniški avantgardi ob koncu stoletja, vendar so se jim takrat pridružile in jih celo zasencile nove serije mladinskih gibanj.

Na prelomu iz 19. v 20. stoletje se je v tem kontekstu dogodilo še nekaj zelo pomembnega. Propad gibanja obrtniških pomočnikov in izginotje študentskega radikalizma sta ustvarila globlje spremembe, ki niso samo olajšale demografskih in gospodarskih napetosti, temveč so spremenile celoten življenjski cikel. Do takrat novitno obdobje mladosti se je razkrojilo na dve obdobji. Eno je zajemalo starejše mladostnike, ki so ohranjali večino dotedanje avtonomije, s tem pa so se še nekoliko bolj istovetili s položajem odraslih. Drugo so predstavljali mlajši mladostniki, ki so izgubili dostop do ekonomije, ob tem pa so postajali vse bolj predmet starševskega nadzora in nadzora drugih ustanov, predvsem šole. Pojavilo se je obdobje najstništva.

Tako se je konec 19. stoletja v Veliki Britaniji začelo uporabljati izraz mladina oziroma prepoznavati značilnosti novonastajajoče ločene družbene skupine, ki so jo označili za mladino. To novo nastalo situacijo, ki je postala družbeno relevantna tema, so izpostavljali tako v strokovnih krogih kot v medijih (časopisi). Javno zanimanje za probleme mladih se je razširjalo tudi med psihologi. G. Stanley Hall (1904, 1906) je začel razvijati teorije o adolescenci. Prvi je raziskal obdobje mladosti in ga poimenoval z besedo adolescenca. Pomeni specifičen proces psihofizičnega in tudi socialnega oblikovanja osebnosti. Adolescenca pomeni tudi obdobje zorenja in fizičnega razvoja, pomeni sečišče vplivov iz otroštva in poizkusov identificiranja s socialnimi vlogami odraslih, medtem ko je mladost socialni status posameznika, ki normalno, ne pa nujno in v celoti, pripada adolescentu.

Odkritje najstništva in adolescence pripada pravzaprav srednjemu razredu, ločenemu od aristokracije, ki je izkusila upad otroške umrljivosti (nižji razredi so imeli pred tem več otrok kot višji), pravi Gillis (1999: 108). Meja med otroštvom in adolescenco je bila začrtana na prehodu med osnovnošolskim in srednješolskim izobraževanjem. Prvič v zgodovini smo dobili organizacije, ki so bile popolnoma posvečene adolescenci. Najbolj znani so angleški skavti⁴, ustanovljeni v prvem desetletju 19. stoletja (Gillis, 1999: 143). Njihov ustanovitelj Sir Robert Baden-Powell je imel pomisleke nad metodo poudarjenega vojaško-regimentnega urjenja, v povezavi z evangelizacijo, kot so jo prakticali v deških brigadah⁵ (Boys Brigades), ki so se v Veliki Britaniji pojavile koncem 19. stoletja. Sistem mu je bil všeč, a želel je bolj integriran in naraven sistem. Pri tem ne smemo pozabiti, da je bilo življenje posameznikov v veliki meri pogojeno pripadnosti posameznim družbenim slojem,

⁴ Skavti so še vedno najbolj množično mladinsko organizirano gibanje, ki se je iz Evrope že v prvih desetletjih po nastanku razširilo po vsem svetu. V Sloveniji je bila skavtska organizacija ustanovljena 22. 9. 1922.

⁵ Kasneje so se razvile tudi dekliške in še druge oblike, na primer judovske in anglikanske deške brigade. Sistem brigad je temeljil na vajah, prvi pomoči, čajankah, glasbi, taborjenju ter je bil namenjen predvsem delavskemu razredu.

kar je bilo največkrat v naprej determinirano. Ogledoval se je za različnimi vzgojnimi sistemi tistega časa in leta 1907 pripravil eksperimentalni tabor za manjšo skupino fantov, ki so prihajali predvsem iz srednjega razreda. Tabor je preseegal njegova pričakovanja. Glavni poudarki njegovega sistema so bili: avantura, medsebojna pomoč, prevzemanje odgovornosti, verska vzgoja in neodvisnost ter učenje z delom. Uspeh je dosegel predvsem v srednjem sloju, manj pa pri proletariatu.

Konec 19. in v prvih desetletjih 20. stoletja so v ospredje družboslovnega raziskovanja mladine in mladosti začela stopati vprašanja mladinskega prestopništva. To se je razširilo na celotno mladino, ne zgolj na delavsko (Gillis, 1999). Po prvi svetovni vojni se je v Veliki Britaniji pojavilo vprašanje institucionalnega urejanja (predvsem financiranja) dela z mladimi in med mladimi. Ti dve besedni zvezi sta se do takrat redno uporabljali v besednjaku, povezanim z vprašanji mladih. V dvajsetih letih 20. stoletja pa se je že začela uporabljati besedna zveza "**mladinsko delo**" (youth work).

V petdesetih letih 20. stoletja je bila mladina na prehodu. V tem času je mladinsko delo v mladinskih klubih, kot tudi skavtsko ter temu podobna gibanja v Angliji ter Nemčiji (ZRN), izkusilo spremembe, ki jih je prinašal čas. Razvoj televizijske in radijske ter pop kulture je prinašal nove izzive in čeprav je bilo veliko upiranja spremembam, se je mnenje srednjega razreda jasno pomikalo k večjemu sprejemanju različnih življenjskih ciklov. Angleški delavski razred tistega časa je razvil posebno vrsto solidarnosti, ki jo danes poznamo pod imenom "beatlomanija". Začelo se je v Liverpoolu, kjer so prejšnje bojovniške mladinske skupine v šestdesetih letih 20. stoletja začele igrati glasbo. Do pojava "beatnikov" se je v Zahodni Evropi mladina združevala predvsem okrog vrstniških skupin, kjer je prevladovala moška oblika takih združb. Združevala je fante, stare od trinajst do osemnajst let, to je obdobje, ko fant ni več otrok, vendar še ni vstopil v odrasli svet dela in si še ni začel prizadevati za poroko (Gillis, 1999). Vrstniške skupine so razvile lastne vrednostne orientacije in življenjske stile. Identifikacija z lastno generacijo je bila vse bolj opazna značilnost mladih.

Še vedno pa obstajajo razlike med delavsko mladino in mladino srednjega razreda. Te so pogojene z dojemanjem pomena šolanja, to pa določa tudi razlike v preživljanju prostega časa. Posledično je značilna tudi neenakost pri doseganju višine izobrazbe in zelenih poklicev. Delavski starši še vedno pričakujejo, da se otroci bolj zgodaj zaposlijo in njihov odnos do podaljšanega šolanja in odvisnosti, ki sodi vanj, ostaja zelo drugačen od srednjega razreda (Gillis, 1999).

Šestdeseta leta so v zahodni Evropi pomenila čas intenzivnega in strokovnega mladinskega dela, ki se je prilagajal družbenim spremembam. Za večino angleških mladinskih klubov je bilo značilno bolj sproščeno vzdušje kot v preteklih desetletjih, čeprav problem mladoletnega prestopništva ni bil nič manjši kot prej. Pojavili so se spolno mešani klubi, organizacije so vzgajale mlade proti uporništvu in k sodelovanju, bale so se svobodomiselnosti v spolnih odnosih ali da bi mladi postali komunisti. V Zahodni Nemčiji so se odpirala vprašanja vzgoje mladih za demokracijo ter vprašanje volilne pravice pri osemnajstih letih starosti, medtem ko je bilo v Angliji to vprašanje bolj jasno rešeno. Tista mladina, ki jo je zanimalo vodenje uradnih organizacij, je z odraslimi delila zaskrbljenost, kajti ko so se na državnem sestanku angleških mladinskih svetov leta 1964 ukvarjali s problemom volilne pravice pri osemnajstih letih, je bil predlog z veliko večino zavrnjen. Kljub temu pa so v Angliji tako pravico uzakonili že leta 1969, v Nemčiji pa leta 1970 (Gillis, 1999).

Do poenotenja življenjskih ciklov in stilov mladih različnih razredov ni prišlo, čeprav je bilo na začetku druge polovice 20. stoletja možno zaznati take smernice. Podaljšano izobraževanje in nove oblike "postmoderne mladine" kot njegove posledice so ostajale značilnost srednjega razreda. Družbena in gospodarska neenotnost sta, prav tako kot nekoč, določali razlike v razrednih mladinskih kulturah.

Na koncu se dotaknimo še specifičnosti študentskega vprašanja in študentskih gibanj konec šestdesetih let 20. stoletja, kot jih je raziskoval K. Keniston (Ule, 1996). Za študente je značilna specifična socializacija oziroma drugačen potek mladosti, ki ni več odraščanje, temveč načrtno in intenzivno akumuliranje in prisvajanje kulturnega kapitala ter temu primeren osebnostni in socialni

razvoj posameznika. Govorimo tudi o postadolescenci, kjer se mladost podaljšuje v tretje desetletje posameznikovega življenja.

Študentska gibanja šestdesetih let 20. stoletja pripadajo srednjemu razredu, izvirajo pa iz ameriške študentske populacije predvsem elitnih univerz, ki je ustvarila pogoje za eksperimentiranje z različnimi oblikami demokratične in libertarne prakse. Bili so kritični do tedanjih razmer, pridružili in podpirali so jih tudi širši družbeni krogi ter del akademske populacije. Motor uveljavljanja novih stališč in zahtev, ki so nasprotovale etablirani in množični mladinski kulturi, je predstavljal študentski radikalizem. Njegov začetek sega v konec šestdesetih let in ima svoj začetek v t. i. vietnamskem poletju (1967), ko se je skupina študentov sestala z namenom priprave odpora do ameriške vpletenosti v Vietnamu. Imenovali so se nova levica (radikalci).

Psihosocialni faktorji, kot so družinska klima, odnos s starši, osebni dejavniki, potek mladosti in izobraževalna pot so bili bistveni za oblikovanje radikalcev. Že od otroštva so razvijali posebno socialno občutljivost in jo prenašali tudi v politično delovanje. Večinoma so izhajali iz liberalno orientiranih intelektualnih družin srednjega sloja in imeli do staršev ambivalenten odnos. Značilna za njih je bila intenzivna kriza identitete v postadolescenci. Iskali so odgovor, kako se vključiti v družbo odraslih, če družbeno delovanje nasprotuje temeljnemu načelom postkonvencionalne morale.

Študentsko gibanje se ni neposredno odzivalo na zunanje zgodovinske dogodke, temveč na (sub)kulturno interpretirane dogodke, kot so jih zaznavali v svojem socialnokulturnem okolju. Niso preferirali lastnih zaznanih pomanjkanj, ampak so se dotikali globljih družbenih vprašanj in to izkazovali s protesti kot obliko participacije. Ne smemo pa jih definirati kot politična gibanja v tradicionalnem pomenu te besede. Politična so bila toliko, kolikor so v javnost vnašala komponente in težnje libertarne civilne družbe. To, na kar so opozarjali v šestdesetih in sedemdesetih letih, pa se je izrazilo v političnem smislu šele v osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja – sprememba od industrijske moderne k postmoderne kulturi in civilizaciji znanja in informacijske tehnologije.

Slovenija je študentska gibanja koncem šestdesetih let 20. stoletja dočakala znotraj totalitarnega režima, ki je očital, da se ločujejo od preostalih delov mladine, zlasti delavske. Zato so bili študentje in mladi v sedemdesetih letih podvrženi povečani represiji in ideološkemu pritisku. To je bil tudi čas obračuna z "liberalizmom" Staneta Kavčiča ter uvajanje čistk v družbenih sistemih (politika, univerza). Toda tudi v Sloveniji je zapustilo študentsko gibanje nekaj rezultatov, ki vzpostavljajo določeno mero avtonomije (v kolikor lahko v tedanji totalitarni ureditvi govorimo o tem) dela populacije mladih v največji urbani sredini. Nastane društvo ŠKUC, ki je kasneje postalo institucionalni okvir marsikaterega "odklona", ter Radio Študent, ki začenja vnašati drugačne, toda ne preveč neposredno nevarne vsebine. Študentska »avangarda« se je tako kot nova družbena gibanja v devetdesetih letih umikala. Ob tem so se ponovno začele obujati nekatere klasične oblike mladinskega dela, nastajale pa so tudi nove prakse in oblike mladinskega dela in ponudba za mlade.

Destrukcija mladine in individualizacija mladosti

Celoten proces spreminjanja življenjskih in vrednostnih usmeritev mladih od šestdesetih let do danes predstavlja nezadržan in vse močnejši tok kulturne modernizacije mladih, ki sledi prvi fazi modernizacije, kjer se je mladina kot relativno samostojna in homogena generacijska skupnost šele izoblikovala (generacijska modernizacija). Začela se je z industrijsko modernizacijo in dosegla višek v šestdesetih letih 20. stoletja. Druga faza pa pomeni obsežen in kompleksen proces preusmerjanja vrednostnih in življenjskih usmeritev. Najprej so se uveljavile spremembe v sferi potrošnje, prostega časa, zabave, množične kulture, medtem ko je individualizacija življenjskih poti ter vzpon postmaterialnih vrednot stvar osemdesetih in devetdesetih let (Ule, 1996).

S. N. Eisenstadt (1992) govori o zgodovinski in družbeni destruktiji mladine, ki je paradoksalen rezultat procesa kulturne modernizacije. Kaj to pomeni? Rastoča specializacija v delitvi dela in

rastoča raznovrstnost izobraževalnih poti ter sočasno komunikacijsko povezovanje, ki preči vse stanovske, spolne, generacijske, razredne in kulturne razlike, povzroča rahljanje nekaj trdnih meja socialnih vlog in meja življenjskih prostorov posameznih družbenih skupin.

Mladost tako ni več predhodnica niti nasprotje odraslosti, temveč sta obe postali različni biografski dimenziji, ki sta vse bolj odvisni od samopripisovanja posameznika ne pa od utrjenih družbenih konvencij in definicij. Eisenstadt poudarja, da danes ne moremo več govoriti o “mladinskih problemih” in “mladini” kot o nečem tipičnem, določenem. Mladina ni homogena družbena kategorija, še manj skupina, ki bi nasprotovala družbi. Mladi niso več nosilci potencialno karizmatičnih lastnosti, pristnih vrednot in zgodovinske inovacije. Mladine tudi ne zanimajo več globalni spopadi z obstoječo družbo, čeprav jo kritizira. Pri mladih ni več zaslediti volje po spreminjanju “družbenih centrov” ali udeležbi v njih, po spreminjanju razredne ali socialne strukture, po spreminjanju ali udeležbi v osrednjih političnih in nacionalnih ustanovah.

Izginja tudi generacijski spor med mladino in odraslimi, zmanjšuje se vloga vrstniških skupin in mladinskih kultur v oblikovanju identitete v odraščanju. Vse bolj ga zamenjuje nov pojav medgeneracijske povezanosti in solidarnosti. Proces družbene dekonstrukcije mladine lahko teče v močno nasprotnih smereh: oživljanje tradicionalnih vzorov odraščanja ali, nasprotno, v razgradnji odraslosti skupaj z mladostjo.

K samoukinjanju mladosti in mladine je bistveno prispeval tudi proces individualizacije⁶. Beck (1986) razume individualizacijo kot širok proces reforme modernih družb, ki vsebuje dinamizacijo in pluralizacijo življenjskih pogojev, življenjskih vzorcev in stilov. Individualizacija zajema tri glavne družbene strukturne procese:

- 1. Neznansko povečanje materialnega življenjskega standarda** po 2. svetovni vojni, razvoj množične potrošnje in velike možnosti za razvoj individualnih potrošniških stilov in navad, posledično tudi razvoj različnih individualnih življenjskih stilov. Kolikor bolj so se ljudje osvobajali pritiska boja za vsakdanjo materialno eksistenco, toliko več časa so posvečali prostemu času, potrošnji, bivalnim razmeram, medosebnim odnosom, razvoju svoje osebnosti.
- 2. Povečana družbena in prostorska mobilnost prebivalstva** sta povezani z obširnimi spremembami v poklicni strukturi, z ekspanzijo različnih servisnih in uslužnostnih dejavnosti in ustanov, z intenzivno urbanizacijo, z vse večjo participacijo žensk na trgu dela. Ta mobilnost je trgala ljudi iz tradicionalnih življenjskih svetov in povezav, spajala med seboj do tedaj ločene socialne sloje in razrede ter pomešala do tedaj utrjene in različne življenjske načine in poti.
- 3. Vedno daljše šolanje in raznovrstno izobraževanje** vse večjega dela mlade populacije podpirajo težnje k bolj poglobljenemu samoiskanju posameznikov in k refleksiji življenjskih poti in možnosti, ki privedejo do dvoma mladih v tradicionalne življenjske in vrednotne usmeritve in življenjske poti. Tudi individualna storilnostna motivacija in karierna motivacija, ki jih podpira dosedanji izobraževalni sistem, ne omogočajo več posamezniku, da svojo življenjsko pot najde v okvirih razredne, socialne ali spolne pripadnosti, temveč jo najde kot rezultat interpretacije lastnih dosežkov.

Beck (1986) opozarja, da individualizacija ne pomeni samodejne emancipacije posameznikov od različnih avtoritet, socialnih definicij in socialnih pritiskov. Posamezniki se osvobajajo tradicionalnih vezi in odvisnosti, po drugi strani pa postajajo čedalje bolj odvisni od pritiskov drugih socialnih institucij, na katere imajo malo vpliva; to so predvsem trg delovne sile, izobraževalni sistem, sistemi za zagotavljanje socialnega varstva.

Ambivalentnost individualizacije posameznika se kaže tudi v nasprotju med težnjo po individualni edinstvenosti ter zamenljivostjo in nadomestljivostjo vsakega posameznika. To podpirajo

⁶ Pomeni nekaj drugega kot individualizem.

prostorska in družbena mobilnost, napredujoča delitev dela in drobljenje družbenih dejavnosti, množična proizvodnja in potrošnja. Proces individualizacije spremlja torej sočasen nasprotni proces deindividualizacije (Heitmayer in Olk, 1990; povzeto po: Ule, 1996). Njeno tipično sredstvo so potrošniški produkti, ki služijo le zunanjemu ločevanju posameznika od drugih in za demonstracijo posebnega življenjskega stila, za tem pa se skriva dejanska standardizacija identitete oziroma posnemanje kakšne od "tržno uveljavljenih" identitet.

Tako mladi pospešeno izgubljajo stik s svetom produktivnega dela in so vse bolj usmerjeni na potrošnjo. Omejitev na izobraževalne in prostočasne dejavnosti jih vodi v receptiven odnos do življenja, ki temelji na rokovanju s simboli in njihovimi konteksti, ne pa z ukvarjanjem s predmetno stvarnostjo. To pomeni popoln zasuk od do takrat "delovne" socializacije. Individualizacija se izteka v čedalje večjo osamljenost in izolacijo, ki jo množična mladinska potrošnja in mladinska kultura le pokrivata, ne pa ukinjata. Mladi so se manj sposobni upreti tem razmeram in se z njimi soočiti, saj jim manjka subjektivnih moči za odpor in dejavno kritiko. Vse to so skrite pasti individualizacije, ki lahko povzroči, da so mladi vse bolj socialno in družbeno neaktivni in apatični ter dovzetni za regresivne oblike socialnih združevanj in politične dejavnosti.

Individualizacija prisili posameznike k temu, da se bolj kot kadar koli prej nanašajo le na same sebe, da črpajo iz sebe. Vprašanje pa je, če so za to tudi sposobni, kar je še zlasti problematično za mlade. Individualizacija je tako na eni strani priložnost za mladega človeka, da v času prehoda v odraslost akumulira čim več različnih izkušenj in si s tem krepí kulturni kapital, kar se uresničuje tako preko formalnega kot tudi preko neformalnega in priložnostnega učenja. Na drugi strani pa se s tem pred posameznika postavljajo velike zahteve, s katerimi se marsikdo ni sposoben soočiti oziroma med raznovrstnimi možnostmi izbira tiste, ki jih občuti kot ugodne, to pa se pogosto izrazi v neaktivnosti do različnih družbenih in javnih vprašanj (anemičnost) ter udeležbi v množični mladinski potrošnji, kjer je vse bolj pomemben dejavnik tudi sodobna telekomunikacijska tehnologija in navidez neslutene možnosti, ki jih ta prinaša. Družbeni pritisk k večji individualizaciji življenjskih načinov privede do svojega nasprotja, do večje odvisnosti (družina, šola, država), ki se skriva za navidezno avtonomnostjo in individualizacijo (Ule, 1996). Ker so mladi v svojih družinah in zunaj njih ekonomsko odvisni, ne morejo uresničevati polne državljske participacije, kar jih postavlja v podrejeni položaj.

Tako je osnovni pogoj za to, ali bodo mladi uresničevali produktivne ali regresivne oblike individualizacije, obstoj mreže kolektivnih mladinskih praks in subkultur, ki vzpodbujajo kolektivno samorefleksijo življenjskih izkušenj posameznikov in posameznic. Ta opora, ki jo predstavljajo mreže in so v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja predstavljale pomemben del ustvarjalne energije mladih, je koncem osemdesetih in v devetdesetih letih skoraj popolnoma izginila ali se skomercializirala.

Dandanes se različne, še pred desetletjem ali dvema radikalne in ne nujno regresivne, oblike mladinskega združevanja v množični potrošnji kažejo kot priložnost za dobiček, saj so mladinske subkulture postale uspešne blagovne znamke (predvsem v glasbeni industriji). Nekdaj alternativna glasba (punk, rap, metal ipd.) se danes v skomercializirani obliki velikih uspešnic kaže kot zaščitni znak glasbenih in modnih smernic. Podobno je tudi v športu (rolkanje, deskanje, BMX, ekstremni športi, ...).

Vse te oblike je trg odkril kot zanimivo tržno nišo, povpraševanje pa je oblikovalo množične mladinske stile in zabavo. Kljub temu pa še vedno lahko opazimo, da so nekateri veliki vzgojni sistemi na področju mladine (v neformalno-učnem smislu) iz začetka 20. stoletja "preživeli" in še vedno lahko omogočajo mladim, da se samouresničujejo, ustvarjajo in s tem krepijo svoj socialni kapital, znanje ter integriteto.

Mladi v Sloveniji

Raziskave mladih v Sloveniji zaznavajo premik centralnih vrednostnih usmeritev od “materialno-kariernih” k “postmaterialno-osebnostnim” vrednotam. Prihodnost je postala multidimenzionalna. V njej obstaja mnogo več ugank kot rešitev. Spremembe življenjskih in vrednotnih orientacij se bistveno odražajo v vseh treh poglavitnih področjih življenja: **zasebnosti, poklicnem delu in javnosti/politiki** (Ule, 2000).

Spremenjen odnos do javnosti/zasebnosti je skupen kulturološki fenomen, značilen za celotno generacijo mladih. Ko postajata tekmovalnost in selekcija za vstop v (prestižne) šole in (primerno) zaposlitev vse večji, so družinske emotivne podpore in družinske socialne mreže tako rekoč odločilne. Družina deluje kot prostor pobeга in zavetja pred zahtevami širnega sveta, ki v visoko kompetativnih družbah zanesljivo niso majhne. Spremenil se je tudi odnos ljudi do dela. Izguba doživljenjskega delovnega mesta vzporedno z razvojem individualiziranega trga dela vpliva predvsem na nove generacije, ki vstopajo na trg dela. Kot kažejo raziskave, so ljudje izgubili zaupanje v sposobnost velikih organizacij, da bi zagotovile varnost, izgubili so tudi zaupanje v moč sindikatov, da bi zaščitili njihove interese. Zdi se, da se spreminja tudi delovna morala in da so nosilci teh sprememb mladi. Mladim je samorealizacija na delu prav tako pomembna kot plačilo in kariera. Težnja po samorealizaciji ni prisotna samo zasebno in na delovnem mestu, ampak tudi v stališčih mladih ljudi do politike. V zadnjih treh desetletjih so se ljudje počasi odvrnili od kolektivnih dejavnosti. Na njihovo mesto je stopila individualna politika vodenja življenja. Politične stranke težko pridobivajo novo članstvo. Podobne težave imajo tudi sodobnejša civilno-družbena gibanja. Pri mladih prevladuje cinizem v odnosu do tradicionalne politike (Ule, 2003).

Za vsa tri področja (družino, delo in politiko) je torej značilen rastoč individualizem in razpad starih struktur reda, ki so prejšnjim generacijam dajale trdno orientacijo. Mladi pogosto reagirajo z mešanico navzven usmerjenega pesimizma in osebnega optimizma, kar je paradoks te generacije.⁷

Razvijajo se nove prioritete, ki odgovarjajo drugj moderni: samoorganizacija, samoodgovornost, individualna politika, ki na novo razdeli odgovornost in moč. Zaključek je, da “trpimo od novih oblik svobode” in ne od “krize vrednot”; točneje: da trpimo od nepričakovanih posledic in oblik vsakdanjih zahtev po več svobode, na katero bolj ali manj verbalno prisegamo (Ule, 2003). To stališče profesor Bučar nadgradi in pravi, da trpimo tudi od krize vrednot, čeprav sekundarno, ker je kriza vrednot posledica napačnega razumevanja svobode. Svoje svobode človek ni sposoben izrabljati brez podpore socialnega okolja. Profesor Bučar citira francosko filozofijo, ki uči, da ko pride posameznik na svet ve, da je, ne ve pa, kaj je; slednje ugotovi šele preko družbe. Te družbene podpore pa v današnji ideologiji neoliberalizma ne dobiva, saj prav neoliberalizem zanika sleherno heteronomnost in zagovarja socialno anomijo⁸ (Bučar, 2003).

⁷ Raziskovalci razločujejo dva možna scenarija. Težnja mladih po individualizirani morali se morda izteče v prazno – mladi ne najdejo nobenega smiselneega cilja, za katerega bi se angažirali. Druga možnost: če se vzame težnje mladih po uskladitvi svobode in solidarnosti zares, bi lahko nastala kultura pravičnosti, kjer svoboda in red nista v nasprotju (Ule, 2003).

⁸ Pomanjkanje moralnih ali/in socialnih principov v družbi.

Še malo statistike

Statistični urad RS (2005) je ob svetovnem dnevu mladih (12. avgust) predstavil posebno objavo. V Sloveniji mladi⁹ predstavljajo le še dobro petino prebivalstva (20,7 %). Čeprav število prebivalstva Slovenije počasi narašča, pa število in delež mladih upadata. Konec leta 2005 je tako v Sloveniji živelo 415.000 mladih. Po projekcijah prebivalstva lahko v naslednjih dvajsetih letih pričakujemo, da naj bi njihov delež upadel na komaj 14 %.

Več kot polovica mladih (55 %) se izobražuje. Med osebami, starimi od 15 do 19 let, se šola kar 95% generacije; s starostjo se ta delež zmanjšuje; pri dvajsetih letih obiskujeta šolo še dve tretjini teh oseb. Dekleta so vključena v izobraževanje v večjem številu kot fantje. Izrazita delitev na dekliške in fantovske smeri izobraževanja se kaže že v srednješolskem izobraževanju. Dekleta so pri študiju za 12 % uspešnejša od fantov. V Sloveniji študira okrog 40 % mladih, starih od 19 do 26 let.

V današnjem času si mladi precej pozno ustvarijo svojo družino, zato pa dalj časa živijo doma, skupaj s starši. Delež otrok, ki še živijo v svoji izvorni družini, s starostjo sicer upada, vendar pa se začetek življenja v lastni družini vedno bolj odmika v pozna dvajseta in zgodnja trideseta leta. Polovica mladih med 25. in 29. letom starosti živi še doma s starši. Med temi je več fantov kot deklet, ker si ta prej oblikujejo svojo družino. Polovica žensk, starih 25 let, ima že svojo družino, pri 29. letih pa jo imajo že tri četrtine. Dandanes ženske rojevajo najpogosteje v starosti od 25 do 29 let, vendar do 29. leta starosti rodi komaj vsaka peta; tretjina žensk v starosti 29 let sploh še ni rodila. Najnovejši podatki kažejo, da ženske, mlajše od 27 let, rojevajo redkeje kot tiste, ki so starejše od 30 let

Zadnji podatki kažejo, da mlade v Sloveniji v zadnjem desetletju označuje sindrom prelaganja odraslosti. Zelo zaupajo ožjemu družinskemu krogu in najintimnejšim prijateljem. Osebne potrebe mladi cenijo bolj kot kolektivne pravice, manj pa se zanimajo tudi za politiko in vero. Pri tistih, ki se zanimajo za vero, je ta vse bolj osebna in globoka. Prosti čas najraje preživljajo s partnerji in prijatelji, njihove najpogostejše dejavnosti pa so ukvarjanje s športom, obiskovanje kina, gledališč in koncertov, gledanje televizije in lenarjenje. Kot pristočasna dejavnost postaja vse bolj pomembno nakupovanje. Čeprav mladi zelo cenijo družino, jih kar petina nima nobene referenčne starejše osebe, na katero bi se lahko obrnili v trenutkih osebne stiske, kar jih dela zelo ranljive. Mladi svoje odločitve za starševstvo jemljejo zelo resno in si želijo imeti otroke, po drugi strani pa dajejo velik pomen razvijanju lastne osebnosti. To je eden izmed razlogov, da kasneje vstopajo v skupno življenje s partnerjem in da se kasneje odločajo za družino.

⁹ Opredeljeni so v starostnem obdobju od 15 do 29 let.

4. MLADINSKO DELO

Mladinsko delo ima, če ga opazujemo z zgodovinskega vidika, svoje značilnosti, ki so se skozi čas oblikovale v Zahodni in Srednji Evropi. Te so posledica vsakokratnih družbenih razmer in tradicij. O razvoju mladosti in mladinskega dela smo pisali v predhodnem poglavju, tukaj pa povzemamo značilnosti, ki definirajo mladinsko delo in izvirajo predvsem iz zahodno in srednjeevropske tradicije. Opozorimo naj, da je naslednjih pet točk povzetih po tuji literaturi. Vsebinsko je potrebno temu primerno interpretirati, kljub temu pa ugotovitev ne gre sprejemati pretirano skeptično in zadržano. Pripadamo skupnemu kulturnemu okolju. Z razumno distanco lahko presojava pomen in vlogo mladinskega dela, kot je nastalo v Zahodni Evropi, tudi za slovensko tradicijo in današnji čas.

Smith (www.infed.org) navaja, da nam je pri razumevanju mladinskega dela lahko v pomoč spoznanje, **da obstajajo različne oblike ali manifestacije mladinskega dela** in ne zgolj mladinsko delo s poenotenimi značilnostmi. Kljub temu je mogoče izluščiti nekaj ključnih razsežnosti, ki so bile skupne v debatah na različnih nivojih in v različnih časovnih obdobjih vse od konca 19. stoletja dalje. Narava mladinskega dela predstavlja:

1. Usmerjenost na mladega človeka

Čeprav so se starostne meje, ki so določale različne starostne kategorije skozi čas, spreminjale, je mladinsko delo ostalo starostno specifična aktivnost. Tisti, ki delajo na področju mladine, se zavedajo pomembnosti strokovnega znanja o doživljanju mladosti in se zavedajo, da je potrebno imeti sposobnosti in dar dela z mladimi. Glavno vprašanje in s tem tudi problem nastane ob razpravi, kako definirati mladost. Zlasti pomembno je upoštevati izkušnje različnih starostnih skupin in skupnostih, kjer se je mladinsko delo uveljavljalo, kar lahko odpre zelo značilne arene praks. Mladinski delavci so delali tradicionalno na način razumevanja sveta, ki ga ustvarjajo ljudje. Delo mora potekati na način, ki ljudem prinaša smisel sveta. V tem se lahko dobro počutijo, kljub raznim družbenim kategorizacijam, kot je na primer udeležnost v šolskem sistemu, kjer so otroci in mladi vključeni v sistem glede na leta.

2. Poudarek na prostovoljni participaciji in odnosih

Prostovoljstvo je vedno razlikovalo mladinsko delo od ostalih oblik dela in servisov, povezanih z mladimi. Mladi so tradicionalno in svobodno lahko vstopali v odnose z mladinskimi delavci¹⁰ in iz njih izstopali kadar koli so želeli. To ima temeljni vpliv na način dela v tem sektorju in možnostih, ki se mladinskim delavcem odpirajo. To lahko vzpodbudi mladinske delavce za bolj dialoško delo. To tudi pomeni, da morajo mladinski delavci razviti programe, ki privabijo in vključujejo mlade, ali pa morajo delovati tam, kjer se gibljejo mladi. Izgrajevanje odnosov je osrednja točka mladinskega dela. Dve področji sta vzniknili v mladinskem delu: učenje¹¹ in medsebojni odnosi. Sposobnost razvijati zdrave medosebne odnose se kaže kot glavni in najpomembnejši razlog za vzpodbujanje učenja preko medosebnih odnosov. Medosebni odnosi se kažejo kot temeljni vir učenja. Če posvečamo več pozornosti na naravo medsebojnih odnosov med vzgojitelji in vzgajanci, je možno delo, ki je bližje potrebam ljudi.

3. Pripadnost organizaciji

Organizacija – združevanje v tovarštvu¹², v povezanosti za doseganje in uresničevanje določenih nalog in edukativna moč prevzemanja vlog v skupini – je že od samih začetkov pomembna značilnost. Razprave in analize, ki so potekale v obdobju od 1960–1980 v Zahodni Evropi navajajo, da bi moral biti primarni cilj mladinskih storitev¹³ (youth services) asociativnost, trening in izziv; z drugimi besedami:

- priložnost za mlade biti predan;
- priložnost za mlade se posvetovati;
- priložnost za mlade prevzemati odločitve (odgovornost).

¹⁰ Tudi z mladinskimi voditelji, animatorji, mentorji, trenerji ipd.

¹¹ Mišljeno je tako neformalno kot priložnostno učenje.

¹² V smislu kolegialnosti, prijateljstva.

¹³ Predstavlja podporo oziroma je del mladinskega dela in nudi mladim mehanizme podpore za njihovo participacijo.

V zadnjem obdobju je to spoznanje podvrženo nevarnosti pojava individualizacije in profesionalizma. Mladi morajo ustvarjati in se ne le odzivati na ponudbo oziroma na produciranje povratnih informacij (ankete o željah in potrebah). Poleg tega pripadnost organizaciji zahteva vsebino organizacije, ki izhaja iz ideje, s katero se lahko posameznik poistoveti in h kateri želi s svojim članstvom in aktivnostmi prispevati.

4. Biti prijateljski in neformalen ter delovati z integriteto

Mladinsko delo ima značilnost, da mladinski delavci niso le dostopni in prijateljski, ampak morajo imeti tudi vero v ljudi ter se truditi delati dobro in biti zgled. Z drugimi besedami: osebnost oziroma karakter mladinskega delavca je temeljnega pomena. Mladinsko delo je usmerjeno na dialog in osebno vključenost vseh v smeri osebnega zadovoljstva in osebne rasti. Vidimo, da je v ospredju posameznik, ki je soudeležen v nalogah in deluje znotraj nekega ožjega okolja sovrstnikov ter lokalne skupnosti.

5. Imeti skrb za vzgojo in učenje ter za splošno blaginjo mladih ljudi

Zgodovinsko gledano se mladinsko delo ni razvilo le iz razloga odvrniti mlade z ulic in jim zagotoviti zabavo. Mladinsko delo je že od svojega nastanka vsebovalo orientacijo učenja, usposabljanja in tudi izobraževanja. Usposabljanja, učne ure, delavnice, diskusije, knjižnice ter ostale oblike za pridobivanje znanja in izkušenj so bile vedno bistven element mladinskega dela vse od njegovega nastanka. Učenje tudi v najbolj priložnostni obliki je bil vedno argument za skrb za ustvarjanje blaginje mladih ljudi.

Preko opisanih petih elementov lahko zaznamo dominantne smernice mladinskega dela v 20. stoletju, ki kažejo mladinsko delo kot obliko neformalnega učenja. Smernice izhajajo iz različnih tradicij mladinskega dela, tako klubskega kot tistega znotraj različnih drugih organizacijskih oblik, ki so bile omenjene že v poglavju o zgodovini nastanka in razvoja mladine in mladinskega dela.

Značilnost mladinskega dela je, da je raslo in se razvijalo skupaj z osamosvajanjem in oblikovanjem mladine. Povedano drugače, oblikovalo se je v zasebni in civilnodružbeni sferi. Tako se nam takoj postavi vprašanje, kaj to pomeni za mladinsko delo v okoliščinah, kjer mladina ni več homogena družbena skupina, ki ni več aktivni člen družbenih sprememb in je zopet vse bolj odvisna od različnih avtoritet.

Tu ima vedno večjo vlogo država (javna sfera), ki regulira ne le formalno izobraževanje in ima tako vpliv na mlade preko avtoritete šole, ampak vse bolj posega tudi na dinamiko v mladinskem delu. V odvisnosti od vloge države je mladinsko delo temu primerno bolj ali manj samostojno, pri čemer se je potrebno zavedati, da je zahodna tradicija zasebnitva močnejša kot trenutne slovenske razmere, kjer se od vzpostavitve slovenske države ta sfera ponovno oblikuje. Ne glede na to pa se vloga države pri oblikovanju nacionalnih mladinskih politik v primerjavi s stanjem mladinskega dela v začetku 20. stoletja krepi po vsej Evropi. Nenazadnje tudi Evropska unija oblikuje svoje programe (politike) na področju mladine.

Mladinsko delo ohranja svoje glavno poslanstvo, odgovarja na družbene zahteve z zavedanjem potreb mladih. Tako so se vedno obdržale tiste prakse, ki so znale združevati oboje. V postindustrijski dobi je glede na že opisano mladinsko delo pogojeno v jasni in vse večji meri tudi s potrebami, kot jih zaznava država. Te so: potrebe po znanju, fleksibilnosti, družbeni vključenosti, vstop na trg dela, politični participaciji itd. Poenostavljeno to predstavlja avtoriteto, ki mladim nalaga, da se, tako kot so se v prvi polovici 20. stoletja podrejali socialnim vlogam v družbi, kjer sta imeli družina in šola pomembno mesto, danes podredijo potrebam, ki jih pred posameznika postavlja globalizirana družba, pri čemer je zaznana tudi diferenciacija avtoritet. Ob tem ne gre prezreti vse bolj prodorne in v vsakodnevnem sodobnem življenju nepogrešljive telekomunikacijske in informacijske tehnologije. Tako lahko poleg omenjenih petih pomembnih sestavin mladinskega dela dodamo še tri podsestavine, rzsežnosti, ki nakazujejo na sodobno usmerjenost mladinskega dela:

1. Pripadnost skupini

To je možno uvrstiti tudi v tretjo točko zgoraj (t. i. pripadnost organizaciji), vendar je tukaj pomembnejše zavedanje, da je za posameznika pomembna socialna mreža, znotraj katere lahko reflektivno presoja dogodke in lastno vlogo ter se na to skupaj s skupino tudi odziva. Mladi poiščejo varnost in refleksiven odnos do družbe med vrstniki. Taka skupina vrstnikov je lahko tudi neformalna, brez pravnega statusa. Običajno se taka skupina v primeru, da pridobiva na veljavi, formalizira, ali pa v nasprotnem primeru razpade v trenutku, ko je dosegla cilje.

2. Ustvarjanje v pogojih neformalnega okolja ter hkratno učenje

Ta točka se navezuje na drugo in peto točko iz začetka poglavja. Z ustvarjanjem (v skupini) mladi krepijo svoj socialni kapital ter tako izhajajo iz dezorientacije ter samoodvisnosti za svojo lastno blaginjo. Neformalno okolje in učenje je tukaj izjemnega pomena ter je tudi pogoj za uspešno uresničevanje idej ter primarno izključuje sfero trga kot cilja, ne kot sredstva. Mladi s hrepenečim vstopom v ustvarjalno in delovno okolje neformalnega značaja na lastni koži spoznavajo veselje ob uspešnih realizacijah in posledično s tem krepijo svoje zanje, pozitivno samopodobo ter integriteto. Tudi zato, ker je toleranca do neuspeha v neformalnem okolju večja, s čimer pa ne zmanjša odgovornosti mladih.

3. Pomen telekomunikacijske in informacijske tehnologije

To je predvsem vprašanje, ki se šele odpira in na katerega so odgovori nedokončni. Jasno je, da ima nova internet-video kultura neslutene tehnične možnosti in lahko prevlada v vzpostavljanju komunikacije med posamezniki. Prav tako pa prinaša tudi negativne učinke pomanjkanja medosebnih odnosov in v najslabšem primeru dodatno atomizacijo osebe in samoizločanje iz aktivne družbene in socialne vloge. Ta tehnologija je dobrodošla podpora (orodje) pri komuniciranju med posamezniki, člani skupin ipd.

5.

POLITIKA EVROPSKE UNIJE NA PODROČJU MLADINE

Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti iz leta 1958 (Rimska pogodba) v svojem 149. členu (2 odstavek, 5. vrstica) predvideva: »Vzpodbujanje mladinskih izmenjav ter izmenjave t. i. "mladinskih voditeljev in mladinskih delavcev"¹⁴«. Na podlagi tega člena so se ustanovili in razvili vsi dosedanja programi Evropske unije na področju mladine. Vendar Pogodba predvideva osnove za ukrepe na celi vrsti področij, ki zadevajo mlade neposredno ali posredno. Med njimi na področju evropskega državljanstva, izobraževanja in poklicnega usposabljanja, zaposlovanja, družbene izključenosti, kulture, zdravja, varstva potrošnikov, svobode gibanja, zaščite okolja, diskriminacije, mobilnosti mladih raziskovalcev, razvojnega sodelovanja in boja proti revščini. Nad in poleg teh splošnih področij in sektorskih politik, ki zadevajo mlade, so tudi drugačni tipi aktivnosti, ki vzpodbujajo mobilnost, medkulturne izmenjave, državljanstvo ter prostovoljno delo. Na teh osnovah in na podlagi 149. člena Rimske pogodbe ter kasnejših dokumentih so nastajali programi kot izraz oblikovanja in razvoja mladinske politike Evropske unije.

Razvoj mladinske politike Evropske unije:

- 1987–1989: program MLADI ZA EVROPO I;
- 1990–1994: program MLADI ZA EVROPO II;
- 1995–1999: program MLADI ZA EVROPO III;
- 1997–1999: pilotni program Evropska prosotvoljna služba;
- 2000–2006: program MLADINA;
- 2007–2013: program MLADI V AKCIJI.

Okviri za aktualno evropsko politiko na področju mladine

Preskočimo obdobje konca osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja, ki jih lahko imenujemo tudi leta rojevanja celostnega pristopa na področju mladinske politike, ki se je z **Belo knjigo Evropske komisije »Nova vzpodbuda za evropsko mladino«** (2001) ukoreninila v širokem spektru pristopov k reševanju mladinske problematike. Bela knjiga definira 4 področja, ki jih je potrebno razvijati in postavlja cilje za področja:

- participacija mladih;
- informiranje mladih;
- prostovoljne dejavnosti mladih;
- poznavanje in razumevanje mladih.

Bela knjiga je dokument, ki določa cilje, ki jih Evropska komisija želi doseči na posameznih naštetih področjih, od katerih je področje participacije eno bistvenih in se kot pomembno področje pojavlja tudi v kasnejših dokumentih. Podobno je s prostovoljnim delom mladih. Pomembna pri oblikovanju evropske politike je odločitev, da so v proces vključeni tudi mladi. Politični dialog med mladimi in organi oblasti naj bi potekal od najvišjih institucij (Evropska komisija) preko nacionalnih in lokalnih struktur vse do mladih. S tem se želi mladim omogočiti in jih povabiti k aktivni participaciji.

Za to je poleg Bele knjige za povečevanje participacije kot najbolj perečega problema in tudi za ostala tri področja pri evropskem sodelovanju na področju mladine Evropska komisija predlagala Svetu Evropske unije poseben postopek za sodelovanje imenovan **Odprta metoda koordinacije**¹⁵ (2002), s čimer se je vzpostavilo sodelovanje med državami in tudi sodelovanje različnih akterjev znotraj držav. Mladinske organizacije, in s tem tudi posamezniki, so dobili priložnost sodelovati pri procesu oblikovanja mladinske politike na ravni Evropske unije. S sprejemom resolucije Sveta Evropske unije, ki vzpostavlja in določa pravila Odprte metode koordinacije na področju mladine, se vzpostavi prvi institucionalni okvir sodelovanja na področju mladine v Evropski uniji.

¹⁴ V angleškem izvirniku: socio-educational instructors.

¹⁵ Odprta metoda koordinacije je posebno poimenovanje postopkov sodelovanja držav članic Evropske unije ter evropskih institucij na tistih področjih, kjer pogodbe o ustanovitvi Skupnosti dajejo zelo malo ali nič pristojnosti za neposredno delovanje institucij v okviru Evropske unije.

Drugi okvir evropskega sodelovanja na področju mladine predstavlja dokument, ki še pogloblja in razširja temelje za oblikovanje politik, je **Evropski mladinski pakt** (2005), ki želi na področju mladine reševati zamaške, ki preprečujejo uresničevanje vizije Evropske unije o napredku in gospodarski rasti (Lizbonska strategija). Obsega tri področja:

1. ukrepi za zaposlovanje, vključevanje in družbeni napredek;
2. ukrepi za izobraževanje, usposabljanje in mobilnost;
3. ukrepi za usklajevanje poklicnega in družinskega življenja.

Kako doseči večjo participacijo in kako v mladih vzpodbuditi večji interes za javna in družbena vprašanja ter kako osvoboditi pobudništvo, so izzivi tako za mlade same, kot tiste, ki se ukvarjajo z mladinskim delom in za državne ter evropske institucije na vseh ravneh. Evropa želi krepiti svojo gospodarsko vlogo, to je jasno, jasno je tudi, da je to lahko v nasprotju s cilji na področju politične participacije. Potrošnja in razmah telekomunikacijske in informacijske tehnologije mladim omogočajo povsem nove oblike "sodelovanja". Sodelovanje stran od področja medosebnih odnosov in javnih problemov. Mlade se vzpodbuja, da se predvsem na lokalni ravni aktivno vključujejo v različne politično-participativne aktivnosti, kjer lahko najlažje vidijo rezultate svojega dela. S tem si pridobivajo izkušnje medosebnih odnosov, predvsem pa povečujejo samozavest, pripadnost ter integriteto. Na tem mestu se dotaknemo področja neformalnega učenja v njegovem bistvu, ki je, če je kvalitetno, tudi vzgojno.

Mladi so danes zahtevni do avtoritet in do okolja, v katerem živijo. Vprašanje je, kako naj to na konstruktiven način tudi pokažejo. Skupinsko delo ter dejaven odnos, pri čemer se vse bolj poudarja tudi medgeneracijsko sodelovanje je lahko velika priložnost za oblikovanje konstruktivne in odgovorne države. Predvsem preko vzgajanja za hvaležnost, s čimer se vzpostavlja vez med osebnim vložkom in videnimi rezultati lastnega dela, ki tako lahko prispeva k integriteti posameznika ter posledično prispeva k odgovornemu ravnanju ter spoštovanju drugega ter zavedanju državljanstva, ki se preko lokalne umeščenosti ter identitete prenaša na nacionalno in tudi na raven evropskega državljanstva, ki ga je vzpostavila Maastrichtska pogodba. Taka vzgojno-učna izkušnja mora temeljiti na oblikovanju krepsti modernega državljanstva, ki naj bi jih mlad človek izoblikoval. Te vrline in krepsti so:

- upor proti avtoriteti – individualno odzivanje na probleme in sposobnost argumentacije;
- sposobnost prisluhniti drugemu – ločevanje zasebnega in javnega življenja;
- spodobnost (civiliziranost) – spoštovanje in razvijanje pridobljenih civilizacijskih dosežkov in strmenje k vrednotam.

MLADI V AKCIJI

V Evropi je sedemdeset milijonov mladih v starosti od 15 in 25 let (v 27 državah članicah Evropske unije). Analize stanja, kot jih je predstavila Evropska komisija, kažejo pomembne spremembe v statusu mladine.

Socialni, ekonomski in kulturni vidiki mladine so v zadnjih letih doživeli razvoj kot rezultat demografskih sprememb in sprememb v socialnem okolju, individualnem in kolektivnem obnašanju, družinskih odnosov in trga delovne sile. Mladi so starejši, ko dosežejo določene stopnje v življenju: konec formalnega izobraževanja, začetek zaposlovanja, ustvarjanja družine itd. Še več: življenjska pot ni linearna, saj je mlad človek obenem lahko študent, ima še družinske odgovornosti, ima službo ali jo išče, ali pa še vedno živi pri starših.

Poglejmo še nekaj značilnosti, ki se dotikajo te starostne kategorije:

- mladi so manj predani tradicionalnim političnim in socialnim strukturam (stranke, sindikati) kot v preteklosti;
- manj so vključeni v demokratične procese in mladinske organizacije;
- vse večja je vloga javnih oblasti, da mlade nagovorijo in od njih izvedo njihova mnenja in

stališča;

- mladi imajo nezaupanje do mednarodnih institucij, za katere mislijo, da so preveč oddaljene;
- na ravni Evropske unije se mladim, ki v njej vidijo svoje priložnosti, zdijo njene institucije preveč oddaljene;
- teme diskriminacije, večkulturnih družb in podobno so v očeh mladih pomembna vprašanja.

Glavne značilnosti programa MLADI V AKCIJI

Novi program nadaljuje in nadgrajuje dosedanje programe Komisije Evropske unije na področju mladine. Program MLADI V AKCIJI nadaljuje z vzpodbujanjem participacije mladih še posebej v demokratičnem življenju z vzpodbudami tudi za mlade z manj priložnostmi. Tem mladim program ne ponuja neposrednih odgovorov v okviru socialnih politik, njihova definicija "biti mlada oseba z manj priložnostmi" se vse bolj osredotoča na vprašanje, kdo so v specifičnem kontekstu lokalnega okolja tisti, ki imajo najmanj zaposlitvenih možnosti; kdo so tisti, ki imajo najmanj možnosti za politično participacijo v svojih skupnostih; kdo so tisti, ki imajo najmanj možnosti za pridobitev "evropske izkušnje".

Spoznanju, da se je v zadnjem desetletju populacija mladih razširila, sledi tudi program z večjim starostnim razponom, ki določa mladino (15–28 let; izjemoma 13–30 let), ki se lahko vključi v program. Program na podlagi novih ugotovitev predvideva nove akcije in razširja dosedanje že uveljavljene. Pri tem pa program jasno postavlja pričakovanja, da naj projekti, ki želijo pridobiti sredstva v programu, sledijo in uresničujejo cilje, ki jih ima program. Ti so ožje definirani kot kadar koli doslej. Program si prizadeva za večjo učinkovitost projektov, ki morajo biti relevantni za okolje in ki jih je mogoče razširjati, ter večje število aktivnih mladih v programu.

Pet glavnih ciljev

Cilji programa so komplementarni nameni in cilji, ki jih želi Komisija uresničevati na ostalih področjih, posebej z ozirom na izobraževanje, znanje, poklicno usposabljanje in vseživljenjsko učenje kot tudi z ozirom na kulturo in šport. Splošni cilji, navedeni v pravni podlagi programa MLADI V AKCIJI, so:

1. vzpodbujati mlade kot aktivne državljane na splošno in še posebej kot evropske državljane;
2. razvijati solidarnost in vzpodbujati strpnost med mladimi, zlasti da bi tako okrepili družbeno povezanost v Evropski uniji;
3. krepiti medsebojno razumevanje med mladimi v različnih državah;
4. prispevati k razvoju kakovosti sistemov podpore za aktivnosti mladih in zmogljivosti organizacij civilne družbe na mladinskem področju;
5. vzpodbujati evropsko sodelovanje na področju mladine.

Ti splošni cilji se izvajajo na ravni projektov ob upoštevanju naslednjih stalnih prednostnih nalog:

- **evropsko državljanstvo;**
- **participacija mladih;**
- **kulturna raznolikost;**
- **vklučevanje mladih z manj priložnostmi.**

Pet področji dejavnosti (5 akcij)

Nov program MLADI V AKCIJI zasleduje nov pristop: enostavnost, jasnost, odprtost, kohezivnost in prilagodljivost. Program omogoča čim bolj prijazno in učinkovito vključevanje in nadzor nad rezultati programa, ki ga opravlja Evropska komisija v sodelovanju z državami članicami. Nov program MLADI V AKCIJI vzpodbuja sodelovanje v petih akcijah:

Akcija 1:

Mladi za Evropo je namenjena mladim za razvijanje mobilnosti, izmenjav in pobud posameznikov in skupin preko projektov participacije v demokratičnem življenju.

Akcija 2:

Evropska prostovoljna služba zasleduje cilje razvijanja solidarnosti in strpnosti, aktivnega državljanstva in vzajemnega razumevanja med ljudmi z vključevanjem mladih prostovoljcev v neprofitne neplačane aktivnosti v korist širše skupnosti, v kateri živijo.

Akcija 3:

Mladi v svetu omogoča sodelovanje mladih s sosednjimi državami (partnerskimi) glede na Evropsko unijo in ostali svet.

Akcija 4:

Sistemi podpore za mlade omogočajo mladinskim organizacijam na evropski ravni, Evropskemu mladinskemu forumu in ostalim organizacijam sodelovanje z namenom izboljšati kvaliteto in inovativnost, vzpodbujajo informacijske dejavnosti, vključujejo regionalne in lokalne partnerje ipd.

Akcija 5:

Podpora evropskemu sodelovanju na področju mladine podpira evropsko sodelovanje na področju mladinske politike in na področju boljšega razumevanja mladih z vzpodbujanjem izmenjav "dobrih praks" na vseh ravneh, sodelovanjem oblikovalcev politik, uradnikov ter mladinskih organizacij z namenom poznavanja in razumevanja mladih. Vzpodbuja strukturirani dialog med oblikovalci politik in mladimi.

6.

DRŽAVLJANSTVO

Za lažje in jasnejše razumevanje pomena državljanstva in državljanskih pravic v sodobnem svetu in zahtev, ki se kažejo za prihodnost, predvsem v luči evropskih integracij, je potrebno pobrskati v zgodovino. Videli bomo, da se je državljanstvo razvijalo skupaj z nastajanjem države in s širšim vključevanjem množic in družbenih razredov v oblikovanje družbenih odnosov ter širjenjem njihovih pravic.

V antičnem svetu najdemo prve nastavke državljanstva, ki so gradili sodobne državljanske pravice, začenši z grškimi mestnimi državami – **polis**. Državljeni v sodobnem smislu besede so bili v antičnem grškem prostoru le svobodni moški prebivalci mestnih držav, ti pa so predstavljali manjšino. Ženske, sužnji, otroci in tujci niso imeli državljanskih pravic. Grški filozofi so v politični filozofiji iskali idealen sistem vladanja. Platon piše, da je idealen vladar lahko le filozof. V govorici tistega časa to predstavlja intelektualca. Aristotel (Platonov učenec) je menil, da idealne države ni mogoče doseči, je pa še vedno težil k temu, da naj bi država svojim prebivalcem zagotovila čim boljše življenje. Človeka je opredelil kot politično bitje, ki brez skupnosti ne more preživeti. Definiral je tri oblike vladanja: monarhijo, aristokracijo in demokracijo (politika). V starem Rimu so se pojavila konkretnjša pravila, ki so definirala obliko vladanja in jo obravnavala kot temelj za civilno sožitje: pravni red, zakon. **Rimska civitas** je bila organizirana na podlagi prava.

Ideje o državljanstvu so ponovno vzniknile v času **renesanse** v italijanskih mestnih državah. Državljanske pravice so bile omejene na prebivalce, ki so ta status pridobili, in na njihove otroke. Status je lahko posameznik (tujec) pridobil na podlagi pravil (poroka, plačevanje davkov ipd). Renesansa je tako že odprla nov pristop, ki ga je utemeljilo razsvetljenstvo in po katerem so državljanske pravice v sodobnem smislu dosegle vrhunec v 20. stoletju.

V **razsvetljenski** politični filozofiji 17. in 18. stoletja so se pojavila tudi vprašanja vladanja in državljanstva. Tudi na tem področju se uveljavlja pomen razuma. Jean-Jacques Rousseau je razvil misel, da morajo državljani prispevati k političnim odločitvam brez razmišljanja o lastnih koristih, temveč v prizadevanju za skupne koristi. Na podlagi njegove politične misli je utemeljen tudi referendum. Iz tistega časa izvira tudi osnovna ideja liberalnega razumevanja državljanstva, katerega predstavnik in utemeljitelj je angleški filozof in mislec John Lock. Poudarja, da je smisel obstoja države v varovanju interesov in predvsem pravic in svoboščin njenih državljanov (prebivalcev). Ti zaključki izhajajo iz nujnosti oblikovanja družbene pogodbe kot načelnega vzajemnega odnosa med ljudstvom in vladajočimi, na katere ljudstvo prenese zaupanje za zagotavljanje njihove varnosti, pravic, svoboščin itd. Tudi znotraj liberalne misli so se razvili različni liberalizmi: od individualističnih pristopov do komunitarnih.

18. stoletje predstavlja velik zasuk v družbenih odnosih Zahodne Evrope. Preskočimo revolucije (Amerika, Francija, Anglija), katerih protagonisti so se napajali iz svobodomiselnih razsvetljenskih idej, in se pri spoznavanju razvoja državljanstva ustavimo v 19. in 20. stoletju. Oblikovanje nacionalnih držav je značilnost evropskega prostora zadnjih dveh stoletij. Je posledica krepitve nacionalne zavesti posameznih narodov, ki se z oblikovanjem nacionalne države utrdijo kot nacije. Dostop do upravljanja javnih zadev pridobivajo vse širše množice, posamezniki postajajo pripadniki politične skupnosti in s tem državljani. Emancipacija ljudstva na raven nacije je proces, ki zajema oblikovanje jezika, skupne kulture, tržnih odnosov, elit, oblikovanje etničnega ozemlja itd.

Slovenci smo se kot nacija¹⁶ v evropski prostor umestili v devetdesetih letih 20. stoletja, sedaj pa smo skupaj z evropskimi nacijami na poti oblikovanja nove skupnosti, ki presega nacionalne meje. Evropska unija predstavlja nov dogovor, novo družbeno pogodbo v globaliziranem svetu in s tem uveljavlja tudi "naddržavljanstvo", kar pomeni, da člani Evropske unije poleg nacionalnih državljanstev pridobivamo tudi **evropsko državljanstvo**. S tem pa prevzemamo dodatne skupne pravice in dolžnosti tako na nacionalni kot tudi evropski ravni. Lep primer za to je možnost sodelovanja na lokalnih volitvah ali evropskih volitvah izven matične države, kjer ima posameznik urejeno dovoljenje za bivanje.

¹⁶ Potrebno je razlikovati med pojmom narod in nacija.

Sodobno državljanstvo

20. stoletje se obravnava kot obdobje, v katerem se je dopolnil razvoj državljskih pravic (civilnih, političnih, socialnih). Te pravice in odgovarjajoče dolžnosti zajemajo širok spekter sodobnega pojmovanja državljanstva, ki je, tako kot sodobne oblike države, kompleksen koncept.

V modernem smislu se državljanstvo izkazuje z osebnim dokumentom, ki dokazuje potrditev oblasti o izpolnjevanju pogojev za pridobitev državljskih pravic ter pridobitev volilne pravice. Ti dve komponenti predstavljata temelj za definiranje državljanstva, vendar je potrebno poudariti, da ostaja koncept državljanstva z razvojem družb še vedno odprto vprašanje.

V začetku druge polovice 20. stoletja se je razumevanje takega pojmovanja državljanstva spremenilo. V ospredje so prihajala vprašanja pripadnosti, morale, lastnega občutenja državljanstva. Pojmovanje državljanstva je preseglo status posedovanja potnega lista in volilne pravice. Demokratizacija Evrope v devetdesetih je z integracijskimi procesi in globalizacijo odprla nova vprašanja povezana z migracijami, multikulturalnostjo, novimi družbenimi in političnimi razmerami, okoljem in naravo itd., tako da je koncept državljanstva obravnavan z različnih zornih kotov in tradicij.

Poleg razvoja države je na pomen državljanstva vplival tudi razvoj civilne družbe. Razvoj državljanstva je v svojem nastajanju in oblikovanju vedno predstavljal odnos posameznik – država. Sodobna družba pa ni zgolj dvodimenzionalna. Tako državljanstvo predstavlja večdimenzionalen odnos, kjer je posameznik poleg tradicionalne vpetosti v sfero države, vključen tudi v ostale tri družbene sfere. Civilna družba je ob sferi trga in neformalni zasebni sferi družine in prijateljev tisto pomembno področje, kjer se oblikujejo različni interesi v pluralnem okolju. Razmerja med sferami so v različnih delih Evrope različna, predvsem zaradi drugačnih tradicij, kljub temu pa predstavljajo tisto okolje, v katerem se oblikujejo odnosi, ki vzpostavljajo pravila (zakone) posameznih držav in “naddržavnih” oblik povezovanja, kakršna je Evropska unija.

Na koncu omenimo še **aktivno državljanstvo**, ki ga lahko simbolično razložimo z besedami, ki jih je izrekel nekdanji predsednik ZDA J. F. Kennedy: »Ne sprašuj, kaj lahko država stori zate, vprašaj se, kaj lahko ti storiš za svojo državo.« Jakost vzajemnosti tega odnosa se skozi zgodovino spreminja. Danes je za učinkovito skupnostno urejanje problemov potrebna aktivna vloga posameznikov v vseh sferah družbe. To v luči evropskih integracij predstavlja tudi koncept **demokratskega državljanstva**, ki ga je razvil Svet Evrope in predpostavlja, da bi moralo biti državljanstvo osnovano na demokratskih principih.

Evropsko državljanstvo in program MLADI V AKCIJI v Sloveniji

Vsi projekti, ki želijo pridobiti sredstva iz programa MLADI V AKCIJI, morajo imeti močno evropsko dimenzijo, ki se odraža tako v vsebini projekta kot tudi v aktivnostih projekta. V kontekstu posamezne vsebine to lahko pomeni, da mladi udeleženci raziskujejo vpliv evropskih institucij na področju vsebine njihovega projekta, ustvarjajo lastno mnenje o tem ter o relevantnosti obstoja Evropske unije za takšen razvoj, kot ga vidijo. Vse aktivnosti, ki pripomorejo k zavedanju udeležencev o možnostih in relevantnosti Evropske unije za njihovo vsakodnevno življenje, so zato več kot dobrodošle.

Evropskost projekta je lahko osrednja vsebina projekta. Razprave o širjenju Evropske unije, izzivi mobilnosti delavcev znotraj Skupnosti, odnos Evropske skupnosti do drugih delov sveta itd. so zagotovo teme, ki bodo vplivale na zavest vseh sodelujočih o takšni ali drugačni relevantnosti Evropske unije. Pri tem pa naj se projekti v svojem izvajanju dotaknejo tudi vloge državljanov, njegovih pravic in dolžnosti. Izkušnja sodelovanja v skupini, ki jo tvorijo različne kulturne in družbene realnosti, je dobra učna izkušnja, saj lahko razkrije vse možnosti in odgovornosti, ki jih partnerstvo ponuja.

7

PARTICIPACIJA

V tem poglavju bomo govorili predvsem o **politični participaciji**¹⁷ in njenem pomenu v mladinskem delu in mladinskih politikah, tudi evropski. Beseda participacija (čeprav neslovenskega izvora) je uveljavljen pojem na področju politologije in družboslovja tudi v slovenskem jeziku. Prihaja iz latinske osnove. V Velikem slovarju tujk (2006) najdemo naslednjo razlago tega pojma:

participacija -e ž (lat. participatio iz participare, deliti s kom)

1. sodelovanje, (so)udeležba;

2. sodelovanje državljanov pri odločanju in pri vseh dejavnostih družbenega življenja; sodelovanje zaposlenih pri odločanju ipd.

Če želimo natančneje določiti področje (vrsto) participacije, moramo dodati pridevnik, ki nam pove, katero področje družbenega življenja zajema. Tako govorimo o politični participaciji, o javni participaciji, govorimo lahko o civilnodružbeni in državljanski participaciji, ta termin lahko uporabljamo na področju trga in ekonomije v smislu participacije pri upravljanju in delitvi dobička itd. Participacija je torej socialni (družbeni) proces, v katerem imajo ljudje možnost vplivati in sodelovati (prevzemajo odgovornost in kontrolo) pri odločitvah, ki se jih dotikajo.

Nekoliko podrobneje se bomo ustavili pri vprašanju politične participacije v ožjem in širšem smislu. Preden se temu posvetimo, razjasnimo še besedno zvezo **participativna demokracija**¹⁸. Morda se sliši nekoliko nenavadno, saj bi nemara pomislili, da je demokracija že v izhodišču sistem, ki ljudem omogoča in jih sili oziroma vzpodbuja k participaciji ali da je ta v demokraciji sama po sebi umevna. Vendar je problem sodobnih demokratičnih družb ravno neparticipacija oziroma zmanjšanje participacije v najširšem smislu in predvsem pri politični participaciji mladih. Participativna demokracija pomeni, da državljani participirajo direktno v procesu odločanja, najpogosteje na volitvah. Volitve se razlikujejo od javne debate, ki se navadno odvija pred volitvami. Volitve so tipično dejanje demokracije. Primeri participativnih mehanizmov zajemajo volitve, referendum, socialna partnerstva ipd.

Če politično participacijo opredeljujemo v ožjem smislu, to pomeni, da nas zanimajo aktivnosti državljanov, katerih cilj je vplivanje na politični proces, v širšem smislu pa pomeni vključenost posameznika v politični sistem, najsi bo njegova vloga aktivna (sodelovanje, udeležba in vključevanje na področju skupnostnega življenja) ali pa popolnoma pasivna (kot neparticipacija).

Poglejmo nekaj drž in hierarhijo konvencionalnih oblik politične participacije, kot so jih raziskali v ZDA:

1. opravljanje javne/strankarske funkcije;
2. kandidiranje za voljeno funkcijo;
3. zbiranje denarja za politične namene;
4. udeležba na zborovanjih;
5. aktiven član politične stranke;
6. posvečanje časa politični kampanji;
7. udeležba na skupščini in sestankih;
8. denarni prispevki stranki (podpora);
9. stiki s političnimi funkcionarji in voditelji;
10. nošenje značk in priponek politične stranke;
11. prepričevanje drugih;
12. vzpodbujanje političnih razprav;
13. volitve;
14. izpostavljanje političnemu vplivu;
15. apatija, neaktivnost.

¹⁷

¹⁸

Pogosto se termin »participacija« uporabljata samostojno, a se ta, če ni drugače opredeljeno, navezuje na politično participacijo.

To ne pomeni, da imamo več vrst demokracije, besedna zveza le natančneje opredeljuje vidik demokracije znotraj struktur in že opredeljenih postopkov.

Politično participacijo bi lahko opredelili tudi kot pravico državljanov, da vplivajo na javne zadeve. Našteli smo različne konvencionalne (posredne), na primer pravico voliti in biti voljen, vključevanje v politične stranke – strankarska participacija, razpravljanje o političnih temah itd. V zadnjih desetletjih pa se v nekonvencionalnem (neposrednem) smislu pojavljajo novi slogi: vključevanje v določene nevladne organizacije zagovorništva različnih pravic, podpisovanje peticij in participiranje na demonstracijah, cestne zapore, zasedba poslopij in vse do aktivističnega in protestnega nasilja zoper ljudi. Nekatere lahko označimo tudi kot civilnodružbeno participacijo.

Tako kot za stranko lahko tudi na primer za neko društvo določimo stopnjo participacije v organizaciji. Razlika med obema je status. Apolitičnost nestrankskih organizacij pomeni, da se ne potegujejo za oblast. Najnižja stopnja participacije je le identifikacija z neko idejo, filozofijo ali ideologijo, pri čemer govorimo o psihološki identifikaciji. Maksimalna stopnja participacije pomeni aktivno sodelovanje v strukturi organizacije (kandidiranje za različne funkcije – odbori, predsedstva, klubi ipd.). Nekako na sredini pa najdemo le formalno članstvo v okviru asociativnega življenja ter obveznosti in pravice, ki jih to prinaša.

Na slog in stopnjo politične participacije in tudi na stopnjo civilnodružbene participacije vplivajo številni dejavniki. Eden izmed teh je družbeni položaj in s tem povezana količina in kvaliteta informacij o možnostih participacije ter materialno in finančno stanje posameznika. Z opazovanjem socialne in ekonomske neenakosti lahko zasledujemo tudi neenakost v politični participaciji.

Pomembno je zavedanje, da je vključevanje v organizacije, ki delujejo v civilnodružbeni sferi (nevladne organizacije, zasebne neprofitno-prostovoljne organizacije) ena najpomembnejših in osnovnih oblik participacije, ki zagotavljajo uspeh demokracije. Apolitične organizacije (npr. društva), polpolitične in politične organizacije so temeljnega pomena za učenje demokracije in pridobivanje socialnega kapitala posameznika. Take oblike združevanja omogočajo posameznikom, da oblikujejo lastna stališča in združujejo interese. Pri tem je pomembno in značilno, da je za uspeh združevanja in uresničevanja stališč pomembna solidarnost med člani ter utemeljenost na podlagi določenih vrednot in kreposti. S tem se vzpostavlja tudi čustvena navezanost znotraj skupin, ki še krepi njihovo povezanost. Z odsotnostjo razuma se lahko participiranje udejanja tudi v ekstremnih slogih nasilja.

Razvoj participacije

Pravne osnove politične participacije najdemo v Univerzalni deklaraciji človekovih pravic OZN (1948), ki so jo natančneje definirali tudi drugi sporazumi, predvsem Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah iz leta 1976. Preden je prišlo do oblikovanja te pravice pa je preteklo mnogo desetletij, morda stoletij in celo tisočletij.

Politična participacija je tesno povezana z razvojem sodobne demokracije in s tem države in državljanstva. O tem smo pisali v prejšnjem poglavju. Tukaj pa se dotaknimo dela, ki se navezuje prav na politično participacijo, ki je povezana s širjenjem različnih sfer družbe. V 19. stoletju so se poleg do takrat uveljavljenih buržoaznih klubov in združb v Evropi pojavile nove oblike organiziranja. Začela so vznikati gibanja in stranke, ki so doprinesla k demokratizaciji oblastniških institucij. Pojavljati so se začele različne oblike socializma, krščanska demokracija in v nekaterih državah tudi razsvetljeni liberalizem. Liberalizem kot večinska meščanska ideologija, ki poudarja individualno svobodo v okviru vladavine prava, je tekmoval s socializmom, krščansko demokracijo in korporativnimi doktrinami. Razvile so se politične organizacije (stranke in sindikati), ki so bile vitalnega pomena za mobilizacijo tistih, ki niso imeli virov za izobraževanje in denarja (Barnes, 2004).

Podobne izkušnje lahko zasledimo tudi v Srednji in Vzhodni Evropi. Pomemben prelom se je zgodil predvsem v državah, ki so zapadle v komunistično diktaturo, ki je v večini teh držav uničevala in uničila generacijsko kontinuiteto tradicije civilne družbe. V postkomunističnih družbah so se ohranile institucije za mobilizacijo, ki so predstavljale monopole vladajoče oligarhije, ki so vladavino

komunistične partije postavljale nad vladavino prava, kot je to značilno za liberalno-demokratični način vladanja. Partija se je proglasila za predstavnika interesov velikih množic delovnega in kmečkega ljudstva. Vse organizacije, ki so bile poleg partije dovoljene in ustanovljene, so bile tako ali drugače s partijo povezane in ji bile odgovorne in podrejene, ob tem pa med njimi ni bilo konkurence. Tako je bila kakršna koli demokratična iniciativa zatrta že v kati.

Barnes (2004) v izsledkih primerjalne študije šestnajstih postkomunističnih držav, med katerimi je bila tudi Slovenija, ugotavlja, da so se posledice komunizma v teh državah oziroma v družbah tranzicije kazale tudi na področju civilnodružbenih gibanj in širše na oblikovanju civilne družbe kot posebne družbene sfere. Državljeni so imeli malo izkušenj s samoorganiziranjem v kolektivni akciji zunaj zapovedanih struktur propadlega komunističnega sistema. Ne glede na to so začele nastajati nove organizacije, nekatere stare so se preoblikovale. Pomembno pa je dejstvo, da je bila civilna družba zaradi izgrajevanja moderne demokratične institucionalizacije in države povsod prizadeta. Negativno posledico komunizma je predstavljal tudi negativen odnos do politike in politične participacije.

Mladi in participacija

Do sedaj smo orisali razvoj in oblikovanje mladine ter njene vloge v moderni in postmoderna evropski družbi. Tudi v Sloveniji so družboslovni raziskovalci zaznavali podobne trende sodobnega časa, kot se pojavljajo v zahodnoevropskih družbah. Obstajajo logične razlike, vendar je globalizacija zajela tudi nove demokracije tretjega vala povojne demokratizacije Evrope.

Mladina je na prehodu iz 19. v 20. stoletje v modernih družbah predstavljala problem, ki so ga poleg družine in šole reševali različni neformalni vzgojni sistemi različnih družbenih razredov. S svetovnjima vojnama so primarno prihajale na dnevni red teme in problemi, povezani s posledicami vojn. V drugi polovici 20. stoletja se je že pokazal ponoven vzpon mladine in mladosti. Mladina je v petdesetih in šestdesetih letih povzročala probleme. Emancipacija mladih je dosegla vrhunec z generacijami v šestdesetih letih. To je bilo obdobje goreče politične in družbene participacije mladih, med katerimi so intelektualni vrh predstavljali študentje in svoje zahteve po družbenih spremembah izražali v znanih študentskih protestih. To je bil čas, ko je v zahodni postindustrijski družbi propadel patriarhalni model družbene ureditve. Beatniki, beatlomanija, razvoj radijske in televizijske tehnike, odpiranje mej v veselje so že bili znani novih časov tudi za mladino.

Če je mladina v šestdesetih letih povzročala probleme, je mladina v sedemdesetih in osemdesetih družbi nastavila ogledalo. Pojavila so se nova družbena gibanja in druge mladinske kulture, ki so želele reševati probleme, globalizacijski trendi pa so vse bolj povezovali zahodni svet in v hladni vojni delili tudi mladino na dva bloka. S koncem hladne vojne se je tudi vloga mladine vse bolj zmanjševala, vzhod in zahod sta si bila vse bližje, mladina pa je izgubljala svojo udarno energijo. Neuspeh oblikovanja mladine kot homogene družbene skupine se je kazal v vse večji razdrobljenosti različnih mladinskih kultur, subkultur in različnih stilov, ki sta jih množična popularna kultura in potrošnja dodatno legitimirali ter obenem združili v novi obliki participacije. Ta pa se ne dogaja več v sferi države in civilne družbe, ampak v sferi trga.

Značilnost mladih v devetdesetih je bila, da so se namesto ukvarjanja z družbo preusmerili na ukvarjanje s samim seboj in tako poizkušali doseči čim manj bolečo in tvegano pot v prihodnost. Problemov, ki si jih zastavljajo, ne prelagajo na družbo, temveč se z njimi spopadajo vsak zase kot s svojimi individualnimi problemi (Ule, 1996). Mladi se vračajo nazaj v zavetje podaljšanega socialnega otroštva, iz katerega so dozdevno izšli v šestdesetih in sedemdesetih letih. Danes se na vseh ravneh kaže zmanjšano zanimanje predvsem mladih za vključevanje v že vzpostavljene demokratične strukture. Ob tem pa finančna in materialna odvisnost predstavlja tudi oviro za polno državljansko participacijo.

Tako se zastavlja vprašanje, ali je mladina znova postala problem? Ali to pomeni konec izpostavljene vloge mladine in mladosti, ki pod pritiski krčenja socialne države in vse večjih zahtev trga delovne sile postaja samo še odvisna socialna skupina, ki zaradi predvsem finančne odvisnosti od staršev in avtoritet ter zahtev po izobraževanju, predvsem pa zaradi kulture zabave in potrošnje, ukinja samo sebe? Ali se morda oblikuje nova etika pravičnosti in solidarnosti, kjer mladi lahko igrajo pomembno vlogo?

Participacija in program MLADI V AKCIJI v Sloveniji

Vsi projekti, ki želijo pridobiti podporo iz programa, morajo vzpodbujati mlade k participaciji v družbi ter jim s sodelovanjem v projektu omogočati učno izkušnjo participativne demokracije.

Vsebina, ki jo "obdelujejo" projekti, mora izhajati iz realnih potreb sodelujočih mladih in njihovih lokalnih skupnosti. Rezultati projekta naj bi se prenesli v skupnost. S temi rezultati mladi nastopajo v dialogu z različnimi akterji v skupnosti in so podlaga za njihovo javno delovanje v prihodnosti. V delu, kjer projekt govori o razširjanju in izrabi rezultata, bo imel projekt razdelano strategijo iskanja zaveznikov v (lokalni) skupnosti ter jasno definirano relevantnost rezultata tudi za druge akterje, ki jih želijo pritegniti v sodelovanje in uporabo rezultata. Pri tem naj se vključijo tudi organi oblasti, še zlasti na lokalnih ravneh. Prenašanje sporočil od spodaj navzgor in obratno, pri čemer tako tisti "spodaj" kot tisti "zgoraj" drug drugemu priznavajo relevantnost, je pomemben del odnosa med civilnodružbenimi akterji ter oblastmi, kjer vsaka kritika ni avtomatično tudi napad ali ogrožanje kogar koli. Učimo se, da upravljanje družbe ni le spopad strankarskih pogledov, temveč ima tudi dopolnilne oblike, ki pa nikoli ne morejo in ne smejo postavljati pod vprašaj mandatov, pridobljenih na volitvah.

Način izvedbe projektov mora zagotavljati participacijo sodelujočih mladih na vseh stopnjah projekta, od oblikovanja in razvijanja ideje o projektu do samega zaključka projekta. Pri tem ni dovolj, da se z mladimi samo posvetujemo, mladi morajo imeti odločilen vpliv na odločitve, ki so povezane z vzpostavitvijo in izvajanjem projekta. Obseg in stopnja njihove vključenosti bo, seveda, povezana s psihofizičnimi sposobnostmi sodelujočih mladih. Potreben je čas, ki omogoča posamezne procese, pri čemer bo zadosten tisti čas, ki je potreben za "najšibkejši" člen. Le tako lahko zagotovimo pozitivno izkušnjo, ki ne bo odbijala in izključevala.

Projekt, ki ga podpira program MLADI V AKCIJI, lahko tudi propade. Propad projekta ima lahko materialne posledice, zato participacija ne more biti zgolj stvar pravic, ampak tudi obveznosti, torej vključuje odgovornost. Učni proces v projektih mora biti tak, da se vsi sodelujoči zavedajo možnih posledic svojih dejanj. Dejanja, ki ne upoštevajo vidika "odgovorne participacije", lahko imajo boleče posledice.

Pri tem je pomembna tudi "posoda", v kateri se projekt izvaja. Vzpodbujanje asociativnega življenja, v katerem člani organizacije prevzemajo obveznosti, je lahko ključno za celoto. Vključevanje v asociativno življenje, odgovornost vsakega člana za razvoj in upravljanje organizacije je najširši okvir participacije, ki jo vzpodbuja program MLADI V AKCIJI. Pri tem si mora organizacija, ki prvenstveno deluje na področju mladinskega dela, postaviti višje standarde postopkov, kot jih določa pravni okvir zakona o društvih. Slednji se namreč zadovolji s spoštovanjem minimalnega načela, da je članom omogočeno upravljanje z društvom, če to želijo. Organizacije, ki resno mislijo z učno izkušnjo participativne demokracije, si pač ne morejo dopustiti stanja, ko imajo petsto članov in osrednji organ, ki ga sestavljajo vsi člani društva. Petsto oseb, od katerih se pričakuje, da bodo imeli svoja mnenja, da bodo imeli priložnost izražati svoja mnenja, iskati kompromise in najbolj sprejemljive rešitve za vse, mora najti druge načine, ki bodo omogočali vsem članom, da pod istimi pogoji sodelujejo v organizaciji, npr. z uveljavitvijo organizacijske strukture, ki izhaja iz načel reprezentativne demokracije.

8.

KAKO NAPREJ

Z evropskim državljanstvom in participacijo smo skozi svet mladine, mladosti, družbenih razmer in današnjih zahtev sodobnega sveta prišli na konec našega popotovanja. Evropska unija je dejstvo in je izbira. O tem skoraj nihče več ne dvomi. Kako jo bomo oblikovali in ali bo ta skupnost prijetno in prijazno okolje ustvarjalnega življenja, je naloga vseh nas.

Mladina, mladost, mladinsko delo in dokumenti ter analize, predstavljene v tej publikaciji, vsekakor ne podajajo vseh in končnih odgovorov. Morda odpirajo le nov pogled na nujnost oblikovanja takih praks in politik, ki bodo mladim odpirale prihodnost in kjer bodo mladi v dejavnostih mladinskega dela videli priložnost lastne osebne rasti ter bodo znali oceniti položaj lastne individualizirane vloge v sodobni družbi. Neformalno učenje je poleg priložnostnega učenja in formalnega izobraževanja priložnost, da mladi oblikujejo konstruktiven in kritičen odnos do okolja ter da ob krepitevi svojih kompetenc večajo svojo zaposljivost, družbeno integracijo, socialni kapital in osebnostno širino. Tudi z neformalno vzgojno-učno izkušnjo imajo mladi priložnost, da postanejo "nekdo" ter prevzemajo pozitivno in konstruktivno vlogo v skupnosti.

Poleg izobraževanja ter usposabljanja je pomembno področje, ki ga Evropska skupnost noče zanemariti, tudi področje družine, prijateljev in trga dela. Tako imajo mladi v trdnih socialnih mrežah možnost, da ustvarjajo, da so mobilni in v dinamičnem preživljanju mladosti prehajajo v svet odraslosti, kjer so vključeni na trg delovne sile in dela, kar jim zagotavlja del njihove blaginje.

Viri in literatura

- Barnes, S. (2004). *Political participation in Post-Communists Central and Eastern Europe*. (Raziskovalno poročilo). Irvine: University of California.
- Beck, U. (1986). *Risikogesellschaft: auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt: Suhrkamp.
- Brulefert, P. (2006). P3 now Participation as a political priority. *Youth in Action* 3,(3), 4-5.
- Bučar, F. (2003). *Pogovori o prihodnosti Slovenije: O vrednotah*, Urad predsednika Republike Slovenije, Ljubljana.
- Della Porta, D. (2003). *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Sophia.
- Eisenstadt, S. N. (1992). Youth in Europe between modern and postmodern society. V L. Tomasi (Ur.), *Young people and Religions in Europe* (str.31-41). Trento: Reverdito Edizioni.
- Figel, J. (2006). Youth in action: a new programme for European young people. V S. Becsky (Ur.), *Forum 21, European Journal on Youth Policy* (str.10-15). Berlin, London, Pariz: IJAB.
- Garcia Lopez, M. A. (2003). *T-kit on European Citizenship*. Strasbourg: Council of Europe.
- Garratt, D., Roche, J., & Tucker, S. (1997). *Changing experiences of youth*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Open university, Sare publications.
- Gillis, J.R. (1999). *Mladina in zgodovina*. Maribor: Dialogi.
- Ule, M. (1988). *Mladina in ideologija*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Ule, M. (1996). *Predah za študentsko mladino*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za mladino, Juvena.
- Ule, M. (2003). *Pogovori o prihodnosti Slovenije: O vrednotah*, Urad predsednika Republike Slovenije, Ljubljana.
- Ule, M. & Mihelj, V. (1994). *Pri(e)hodnost mladine*. Ljubljana: DZS.

Viri:

- Council of Europe (1997). *Youth in the information society* Strasbourg: Council of Europe publishing.
- European Commission (2002). *A new impetus for European Youth – White Paper*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Commission.
- European Commission (2007). *Mladi v akciji 2007–2013; Vodnik po programu*. European Commission.
- Veliki slovar tujk. (2006). 1.izd. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Spletne strani:

- *Youth work – an introduction*. (27.6.2006). London: infed. Pridobljeno 14.9.2006 s svetovnega spleta: <http://www.infed.org>
- *Mladi v Sloveniji*. (10.8.12006). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 7.12.2006 s svetovnega spleta: <http://www.stat.si/>
- http://ec.europa.eu/youth/index_en.html

Izdajatelj: MOVIT NA MLADINA,

Dunajska 22, 1000 Ljubljana

Za izdajatelja: Janez Škulj

Naklada: 2000 izvodov

Fotografije so pridobljene iz arhiva Nacionalne agencije in Centralne avdiovizualne knjižnice Evropske komisije.

Oblikovanje: Lea Gorenšek

Tisk: Bograf tiskarna d.o.o.

December 2006

INFORMACIJE

ZAVOD MOVIT NA MLADINA

Nacionalna agencija programa MLADINA
Dunajska cesta 22
1000 Ljubljana

Telefon: 01/430 47 47

Faks: 01/430 47 49

E-pošta: info@mva.si

www.mva.si

Program MLADINA

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT
URAD ZA MLADINO